

OPEN SOCIETY INSTITUTE
EU MONITORING AND ADVOCACY PROGRAM

NETWORK MEDIA PROGRAM

Televizija Europoje:

Tęstinės stebėsenos
ataskaitos 2008

Isleido

OPEN SOCIETY INSTITUTE

Október 6. u. 12.
H-1051 Budapest
Hungary

400 West 59th Street
New York, NY 10019
USA

© OSI/EU Monitoring and Advocacy Program, 2008
Visos teisės saugomos.

TM and Copyright © 2008 Open Society Institute

EU MONITORING AND ADVOCACY PROGRAM

Október 6. u. 12.
H-1051 Budapest
Hungary

Tinklapiai

<www.eumap.org>

<www.mediapolicy.org>

Dizainas ir maketavimas Q.E.D. Publishing

Padėka

Ši ataskaita – stebėsenos ataskaitų rinkinio “Televizija Europoje: 2008 tęstinės ataskaitos” dalis.

Rinkinyje pateikiamos stebėsenos ataskaitos, apibūdinančios situaciją devyniose iš 20-ties šalių, apie kurias buvo rašyta 2005 metų rinkinyje “Televizija Europoje: reguliavimas, politika, nepriklausomybė”. 2008 metų rinkinyje apžvelgiama situacija Albanijoje, Bularijoje, Čekijos Respublikoje, Italijoje, Lietuvoje, Makedonijoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje.

Abu rinkinius, bendradarbiaudamos su vietos ekspertais, parengė Atviros visuomenės instituto ES stebėsenos ir palaikymo programa (EU Monitoring and Advocacy Program (EUMAP) ir Atviros visuomenės fondo Tinklo Žiniasklaidos programa. EUMAP ir NMP norėtų padėkoti šiems asmenims, kurie labiausiai prisidėjo prie šios ataskaitos rengimo ir redagavimo.

Galutinę atsakomybę už šios ataskaitos turinį prisiima Programa.

“Televizija Europoje – Ataskaitos Tęstinės ataskaitos 2008, Lietuva”

Redaktoriai

Marius Dragomir (NMP)

Redaktorius ir projekto vadovas

Mark Thompson (NMP)

Redaktorius

Šalies autorius

Artūras Račas

Žurnalistas

OSI komanda

Gordana Janković (NMP)

Programų direktorė

Biljana Tatomir (NMP)

Direktorės pavaduotoja

Miriam Anati (EUMAP)

Propagavimas ir ryšiai

Andrea Gurubi Watterson (EUMAP)

Programų koordinatorė

Csilla Tóth (EUMAP)

Programų asistentė

Joost van Beek (EUMAP)

Tinklapio tvarkytojas

Sergey Shabanov (EUMAP)

Tinklapio plėtotojas

Ižanga

“Televizija Europoje: Tęstinės ataskaitos 2008” yra Atviros visuomenės instituto ES stebėsenos ir palaikymo programos ir Atviros visuomenės fondo Tinklo žiniasklaidos programos projektas. Projekte remiamasi 2005 metais išleistu stebėsenos ataskaitų rinkiniu “Televizija Europoje: reguliavimas, politika ir nepriklausomybė”, kuriame buvo aptariama 20-ties valstybių situacija; ši stebėsenos ataskaita rinkinį papildo.

2005 metų ataskaitos išvados teigė, jog pagrindiniam televizijų uždaviniui – remti demokratiją Europoje – iškilo pavojus. Ataskaita atskleidė, kad visuomeniniai transliuotojai yra verčiami aukoti kokybę, stengdamiesi konkuruoti su komerciniais kanalais, ir kad daugelyje šalių jie priklauso nuo vyriausybės ar politinių partijų. Be to, komerciniame sektoriuje nuolat didėjo koncentracija, kartais turinti ir politinį atspalvį. Šie procesai kėlė grėsmę pliuralizmui ir nuomonių įvairovei televizijose; problema ypač ryškėjo Rytų ir Vidurio Europos šalyse, kur demokratija žengė pirmuosius žingsnius.

Pirmasis projektas “Televizija Europoje” ir jo pristatymo veiklos buvo baigtos 2006 metų birželio mėnesį. Po to Tinklo Žiniasklaidos programa yra finansavusį vieną tęstinį projektą, kuriuos šalyse vykdė partnerių organizacijos ir institucijos. Buvo siekiama kuo plačiau paskelbti ataskaitų duomenis ir išvadas bei siekti jas įgyvendinti.

Daugelyje valstybių, kurių transliuotjų rinka buvo stebima ir nagrinėjama 2005 metų ataskaitose, įvyko svarbių pokyčių. 2008 metų kovą Londone paskelbtoje stebėsenos ataskaitoje “Televizija Europoje”: tęstinės ataskaitos 2008” apžvelgiami devyniose iš 20-yje valstybių, įtrauktų į pradinį ataskaitų rinkinį (Albanijoje, Bulgarijoje, Čekijos Respublikoje, Italijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Makedonijos Respublikoje, Rumunijoje ir Slovakijoje), vykę procesai ir pasikeitimai. Šios šalys buvo pasirinktos dėl svarbių televizijų rinkoje tebevykstančių pokyčių.

“Televizija Europoje”: tęstinės ataskaitos 2008” atkreipia dėmesį į pagrindinius pasikeitimus televizijas reguliuojančiuose įstatymuose, analizuoja politiką ir transliuotojų rinkos pokyčius per pastaruosius trejus metus bei įvertina pažangą, kurią ataskaitose minimos valstybės padarė siekdamos didinti transliuotojų pliuralizmą ir nepriklausomumą, arba pabrėžia jos stoką.

Kaip ir pirmosios 2005 metų ataskaitos, naujosios tęstinės ataskaitos yra skiriamos politikams, pilietinės visuomenės atkyvistams, akademikams; jų tikslas yra siekti permainų, kur tai yra būtina.

Devynių valstybių ataskaitas parengė vietos ekspertai, bendradarbiaudami su nevyriausybiniomis organizacijomis. Visos ataskaitos parengtos vadovaujantis ta pačia metodologija: atliekant lyginamąją analizę. OSI ir OSF prišiima visišką atsakomybę už jų turinį.

Apie EUMAP

Atviros visuomenės instituto ES stebėsenos ir palaikymo programa stebi pokyčius žmogaus teisių ir įstatymo viršenybės srityje tiek Europos Sąjungoje, tiek šalyse kandidatėse arba šalyse, pretenduojančiose jomis tapti.

EUMAP bendradarbiauja su vietos ekspertais ir nevyriausybiniomis organizacijomis ir rengia ataskaitas, kurios vėliau platinamos tiek Europoje, tiek visame pasaulyje. Ataskaitomis siekiama skatinti kuo platesnį dalyvavimą stiprinant ES demokratines vertybes bei nuolat stebėti, kaip laikomasi žmogaus teisių reikalavimų visoje Europos Sąjungoje.

Be stebėsenos ataskaitų “Televizija Europoje” EUMAP šiuo metu nagrinėja švietimo pasiekiamumą romų tautybės žmonėms bei musulmonų padėtį atskirose ES valstybėse.

Ankstesnės EUMAP ataskaitos, be 2005 metų rinkinio “Televizija Europoje”, buvo skirtos mažumų apsaugai, proto negalią turinčių asmenų teisėms, teismų nepriklausomybei, teismų kompetencijai, korupcijai ir antikorupcinei politikai, vyrų ir moterų lygioms galimybėms.

Visas EUMAP ataskaitas bei daugiau informacijos apie programą galima rasti internete adresu www.eumap.org.

Apie NMP

Tinklo žiniasklaidos programa siekia skatinti nepriklausomą, profesionalią ir atsakingą žiniasklaidą bei kokybišką žurnalistiką pirmiausia valstybėse, kuriose vyksta demokratizacijos bei žiniasklaidos rinkos kūrimo procesai.

Tinklo žiniasklaidos programa remia iniciatyvas, kuriomis siekiama, kad žiniasklaidą reguliuojantys įstatymai atitiktų tarptautinius demokratijos standartus, keltų žurnalistų ir žiniasklaidos priemonių savininkų profesionalumą, stiprintų žiniasklaidos profesionalų asociacijas ir skatintų atsirasti žiniasklaidos savireguliacijos mechanizmus. Žiniasklaidos programa taip pat remia žiniasklaidos priemones, kurios gina atviros visuomenės vertybes. Taip pat remiamos pastangos stebėti ir užkirsti kelią bandymams pažeidinėti spaudos laisvę bei pastangos skatinti žiniasklaidos politikos, galinčios užtikrinti žiniasklaidos nuosavybės pliuralizmą bei nuomonių įvairovę žiniasklaidoje, pokyčius.

Tradicškai Tinklo žiniasklaidos programa daugiausia dėmesio skirdavo Rytų, Vidurio ir Pietryčių Europai, NVS ir Mongolijai, tačiau per pastaruosius kelerius metus ji išplėtė veiklas į Vakarų ir Pietų Afriką, Pietryčių Aziją bei Lotynų Ameriką.

Televizija Europoje:
Tęstinės stebėsenos ataskaitos 2008

Lietuva

Artūras Račas

Turinys

A. Santrauka	11
B. Rekomendacijos	13
1. Rekomendacijos 2005 metų pranešime	13
1.1 Žiniasklaidos politika	13
1.2 Reguluojančios institucijos	13
1.3 Visuomeninis transliuotojas	14
1.4 Komeraciniai transliuotojai	14
2. Naujos rekomendacijos pagal 2008 metų pranešimą	15
2.1 Visuomeninis transliuotojas	15
2.2 Reguluojančios institucijos	15
2.3 Komeraciniai transliuotojai	16
C. Pagrindinės naujojo pranešimo išvados	17
1. Transliuotojų rinkos situacija ir aplinka	17
1.1 Pagrindiniai įstatymų ir politikos pokyčiai	17
1.2 ES teisės reikalavimai	17
1.3 Televizijos rinka	17
2. Televizijos sektoriaus reguliavimas ir licencijavimas	20
2.1 Reguluojančios institucijos ir aplinka	20
2.2 Licencijavimo sistema	23
3. Visuomeninio transliuotojo valdymas ir priežiūra	24
3.1 Visuomeninis transliuotojas: įstatymai ir politika	24
3.2 LRT valdymo struktūra	25
3.3 LRT finansavimas	26
3.4 Redakcinė politika	28
4. Komeraciniai transliuotojai	28
4.1 Valdymas ir priežiūra	28
4.2 Savininkai ir horizontali koncentracija	29
4.3 Reklamos rinka	32
4.4 Redakcinė politika ir nepriklausomybė	35
4.5 Regioniniai ir vietiniai transliuotojai	36

5. Programos	38
5.1 Turinys	38
5.2 Bendri reikalavimai žinioms	41
5.3 Bendri reikalavimai programoms	41
5.4 Kvotos	43
5.5 Įpareigojimai visuomeniniam transliuotojui	45
5.6 Įpareigojimai komerciniams transliuotojams	46
6. Išvados	46
PRIEDAS Nr. 1. Pranešime naudoti įstatymai	48
PRIEDAS Nr. 2. Bibliografija	48

Lentelių sąrašas

1. Lentelė. Nacionalinių TV kanalų auditorijos struktūra (proc. pagal žiūrėtą laiką)	18
2. Lentelė. Nacionalinių TV kanalų dienos pasiekiamumas (proc. nuo visų TV žiūrovų)	18
3. Lentelė. Korupcija Lietuvos žiniasklaidos priemonėse (proc. nuo visų respondentų)	19
4. Lentelė. LRTK sankcijos komerciniams transliuotojams 2004–2006 metais	21
5. Lentelė. LRT pajamos (mln. litų)	27
6. Lentelė. Transliuotojų savininkų suformuoti žiniasklaidos holdingai	30
7. Lentelė. Žiniasklaidos skaidrumo vertinimas	31
8. Lentelė. Žinių laidų objektyvumo ir aktualumo vertinimų vidurkiai	31
9. Lentelė. Debatų laidų objektyvumo ir aktualumo vertinimų vidurkiai	32
10. Lentelė. Reklamos rinka Lietuvoje 2004–2006 metais (milijonais litų)	32
11. Lentelė. TV reklamos pasiskirstymas (gross) 2004–2006 metais	33
12. Lentelė. Leidžiamas reklaminių interpus dažnis TV filmuose	34
13. Lentelė. Regioninių ir vietinių televizijos stočių auditorijos dalis (proc. nuo visos auditorijos)	37
14. Lentelė. Regioninių ir vietinių TV stočių dienos pasiekiamumas (proc. nuo visų TV žiūrovų)	38
15. Lentelė. Visuomeninio transliuotojo (LTV) originalių program struktūra pagal žanrą 2005–2006 metais	39
16. Lentelė. Lietuvos komercinių transliuotojų originalių program struktūra pagal žanrą 2005–2006 metais	40

17. Lentelė. Komerčių transliuotojų įsipareigojimai dėl programos turinio (minimali transliacijos trukmė per savaitę pagal žanrą)	42
18. Lentelė. Europos kūrėjų darbai Lietuvos transliuotojų programose 2004–2006 metais (dalis visoje programoje)	44
19. Lentelė. Nepriklausomų kūrėjų darbai Lietuvos transliuotojų programose 2004–2006 metais (dalis visoje programoje)	44
20. Lentelė. Programos ne lietuvių kalba	46

Sutrumpinimų sąrašas

LRT	<i>Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija</i>
LRTK	<i>Lietuvos radijo ir televizijos komisija</i>
LRTT	<i>Lietuvos radijo ir televizijos taryba</i>
LTV	<i>Lietuvos televizija</i>
LŽLEK	<i>Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija</i>
LŽS	<i>Lietuvos žurnalistų sąjunga</i>
NVTAT	<i>Nacionalinė vartotojų teisių apsaugos taryba</i>
VVKT	<i>Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba</i>

A. Santrauka

Per pastaruosius trejus metus Lietuvos televizijos didelių permainų ir pokyčių nepatyrė. Nors 2006 metais veiklą pradėjo naujas naujo TV kanalas, svarbiausi rinkos žaidėjai išliko tie patys. Transliuotojų savininkai nepasikeitė, tačiau, nepakankamai reguliuojant horizontalius įsigijimus, didieji žiniasklaidos holdingai įsigijo televizijos kanalus, ir žiniasklaidos rinkos koncentracija tęsėsi.

Svarbiausiajai priežiūros institucijai – Lietuvos radijo ir televizijos komisijai (LRTK) suteikti nauji įgaliojimai – monitoringas ir priežiūra, pavyzdžiui, dėl nepilnamečių apsaugos ar paslėptos reklamos. Ironiška, tačiau pažeidimų skaičius TV programose augo ir toliau.

Sankcijos, taikomos transliuotojams, vis dar yra per švelnios, todėl pagrindiniai reguliuojančių institucijų ir kitų priežiūros tarnybų sprendimai kartais būna kompromisiniai. Svarbu ir tai, kad sankcijos taikomos vadovams, o ne pačioms bendrovėms. Priežiūros funkcijos yra pernelyg išskaidytos tarp įvairių institucijų. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad, be LRTK, dar ir kitos valstybinės institucijos taip pat yra atsakingos už transliuotojų veiklos reguliavimą.

Televizijų programų turinys per pastaruosius dvejus metus gerokai suprastėjo. Transliuojama ne originali produkcija, o užsienyje pagamintos programos; nuo kultūros, mokslo ir debatų sukama link muzikos, pramogų ir realybės šou. Visuomeninis transliuotojas neišsiskiria iš bendro konteksto. Priešingai – pastarasis demonstruoja aiškų politinį šališkumą ir sąsajas su kai kuriomis komercinėmis žiniasklaidos priemonėmis, tuo visiškai nevykdydamas savo, kaip visuomeninio transliuotojo, pareigas.

Lietuvos įstatymuose, reguliuojančiuose transliuotojų veiklą, buvo padaryta keletas svarbių pataisų. Kai kurios jų iš karto turėjo įtakos transliuotojų veiklai, kitos gali lemti vėlesnius pokyčius. Pirmiausia reikėtų atkreipti dėmesį pokyčius, susijusius su Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (LRT) statusu. Įstatymo nuostata, numatanti įvesti abonentinį mokestį, iš kurio būtų finansuojama LRT, buvo išbraukta iš LRT įstatymo, taip paliekant visuomeninį transliuotoją visiškai priklausomą nuo valstybės dotacijų. Kita vertus, įstatymas nebuvo papildytas pataisomis, kurios garantuotų stabilią ir skaidrią valstybės dotacijų skyrimo sistemą bei efektyvią jų panaudojimo kontrolę atsižvelgiant į siūlomą turinį. 2006 metų gruodį Lietuvos Konstitucinis Teismas neįžvelgė prieštaravimo tarp LRT skiriamų valstybės dotacijų ir visuomeninio transliuotojo teisės į pajamas iš komercinės reklamos.

Abonentinio mokesčio atsisakymas prieštarauja pirmojo OSI pranešimo rekomendacijoms, kuriose buvo raginama “reformuoti LRT finansavimo sistemą siekiant užtikrinti jos stabilumą ir visuomeninio transliuotojo nepriklausomybę” ir pabrėžiama, kad šis tikslas gali būti pasiektas “arba įvedant abonentinį mokestį kaip

pagrindinį finansavimo šaltinį, arba nustatant ilgalaikę valstybės dotacijų sistemą, pavyzdžiui, trejų-penkerių metų laikotarpiui”.¹

Konstitucinio Teismo sprendimas, leidžiantis visuomeniniam transliuotojui vaikytis reklamos pinigų, taip pat neatitinka pirmojo pranešimo rekomendacijų, kuriose buvo raginama “uždrausti arba apriboti reklamą LRT, siekiant užtikrinti, kad visuomeninis transliuotojas būtų dekomercializuotas ir galėtų visiškai įgyvendinti savo misiją”.² Teismo sprendimas paskatino LRT “komercinį” identitetą bei turėjo neigiamos įtakos pliuralizmui Lietuvos žiniasklaidoje.

---

¹ “Lithuania” in Open Society Institute, *Television across Europe: regulation, policy and independence*, Budapest, 2005 (toliau OSI/Lithuania), p 1,067 (rekomendacija Nr. 4/9.3 Public broadcasting).

² OSI/Lithuania, p. 1,067 (rekomendacija Nr. 5/9.3 Public broadcasting)

B. Rekomendacijos

1. REKOMENDACIJOS 2005 METŲ PRANEŠIME³

Nė viena iš rekomendacijų, pateiktų 2005 metų pranešime, išskyrus teisinės bazės skaitmeninei televizijai sukūrimą bei transliuotojų stebėjimą, nebuvo įgyvendinta.

1.1 Žiniasklaidos politika

<i>Skaitmenizavimas</i>	
1. Parlamentas ir Vyriausybė turi sukurti skaitmeninės televizijos teisinę aplinką ir strategiją	Ši rekomendacija buvo įgyvendinta. Skaitmenizavimo procesas prasidėjo, yra nustatyti konkretūs šio proceso terminai.

1.2 Reguliuojančios institucijos

<i>Stebėjimas</i>	
2. Lietuvos radijo ir televizijos komisija (LRTK) turi toliau atidžiai stebėti televizijų sektorių ir viešai skelbti tyrimų duomenis.	Ši rekomendacija didžia dalimi nebuvo įgyvendinta. LRTK turėtų atidžiau stebėti, kaip transliuotojai vykdo savo išpareigojimus ir pateikti tokių tyrimų duomenis visuomenei.

³ OSI/Lithuania, pp. 1,066–1,067.

1.3 Visuomeninis transliuotojas

<i>Finansavimas</i>	
<p>4. Vyriausybė turi inicijuoti Lietuvos televizijos ir radijo (LRT) finansavimo sistemos reformą siekiant užtikrinti visuomeninio transliuotojo stabilumą ir nepriklausomybę. Tai gali būti pasiekta arba įvedant abonentinį mokestį kaip pagrindinį finansavimo šaltinį, arba nustatant ilgalaikio valstybės finansavimo sistemą, pavyzdžiui, trejiems ar penkeriems metams.</p> <p>5. Įvedus naują LRT finansavimo modelį, parlamentas ir Vyriausybė turėtų svarstyti galimybę uždrausti ar apriboti reklamą LRT eteryje, siekiant visuomeninio transliuotojo dekomercializavimo ir tinkamo misijos vykdymo.</p>	<p>Nė viena iš rekomendacijų, susijusių su visuomeninio transliuotojo finansavimu, nebuvo įgyvendinta. Priešingai – tiek parlamento, tiek Konstitucinio Teismo sprendimai neatitiko rekomendacijų. Nuostata, numatanti įvesti abonentinį mokestį LRT finansavimui, buvo išbraukta iš LRT įstatymo, tokiu būdu paliekant visuomeninį transliuotoją visiškai priklausomą nuo valstybės dotacijų. Kita vertus, pralamentas nepapildė įstatymo pataisomis, kurios garantuotų stabilų ir skaidrų valstybės finansavimą. Tuo pat metu Konstitucinio teismo sprendimas, išaiškinęs, kad valstybės dotacijos neatima iš LRT teisės transliuoti komercinę reklamą, paskatino LRT komercializavimą.</p>

1.4 Komerciniai transliuotojai

<i>Profesinė etika</i>	
<p>6. Komerciniai transliuotojai turėtų svarstyti galimybę priimti etikos kodeksus, labiau garantuojančius žurnalistų nepriklausomybę nuo vidinio ir išorinio spaudimo.</p>	<p>Ši rekomendacija nebuvo įgyvendinta. Komerciniai transliuotojai dar neturi parengę etikos kodeksų.</p>
<i>Žiniasklaidos įvairovė</i>	
<p>3. Parlamentas, bendradarbiaudamas su LRTK, turėtų nustatyti žiniasklaidos koncentracijos ir horizontalios koncentracijos apribojimus.</p>	<p>Ši rekomendacija nebuvo įgyvendinta ir išlieka aktuali. Parlamente nebuvo priimta jokių įstatymų, reguliuojančių žiniasklaidos koncentraciją. Žiniasklaidos rinka reguliuojama Konkurencijos įstatymu, kuris draudžia įgyti dominuojančias pozicijas, tai yra daugiau nei 40 proc. visos rinkos. Šiame įstatyme trūksta apribojimų horizontaliai koncentracijai. Siekdamas užkirsti kelią dominavimui žiniasklaidos rinkoje, parlamentas turėtų nustatyti apribojimus, susijusius su bendru auditorijos dydžiu.</p>

2. NAUJOS REKOMENDACIJOS PAGAL 2008 METŲ PRANEŠIMĄ

2.1 Visuomeninis transliuotojas

Finansavimas

1. Seimas ir Vyriausybė turėtų sukurti skaidrią Lietuvos televizijos (LTV) finansavimo sistemą, užtikrinančią ilgalaikę finansavimo schemą. Tai galėtų būti padaryta įvedant abonentinį mokestį arba užtikrinant konkretaus dydžio valstybės dotacijas, pavyzdžiui, skiriant finansavimui konkrečią valstybės biudžeto dalį. Tuo pat metu turi būti užtikrinta efektyvesnė viešųjų lėšų panaudojimo kontrolė, atsižvelgiant į LTV visuomeninę paskirtį ir jos komercinę veiklą.
2. Seimas turėtų svarstyti galimybę uždrausti reklamą LTV arba griežčiau ją riboti, kas galbūt sulaukytų LTV nuo pagundos “bulvarizuoti” programas.

Valdymo institucijos

3. Seimas turėtų reformuoti LTV valdymo struktūrą, suteikdamas daugiau galių Lietuvos radijo ir televizijos tarybai (LRTT), kad ši galėtų efektyviau kontroliuoti, kaip visuomeninis transliuotojas vykdo savo pareigas, taip pat ir pareigą atspindėti nuomonių įvairovę.
4. Siekiant išvengti interesų konflikto, Seimas turėtų nustatyti narystės LRTT apribojimus. Taip pat galėtų būti svarstoma galimybė reformuoti LRTT struktūrą įtraukiant į ją žiūrovų atstovus.

2.2 Reguliuojančios institucijos

Valdymo institucijos

5. Seimas turėtų pataisyti galiojančius įstatymus ir sukcentruoti transliuotojų priežiūrą vienos reguliuojančios institucijos rankose.
6. Seimas turėtų inicijuoti įstatymo pataisą, kurios užtikrintų, jog formuojant LRTK būtų garantuotas teisingas atstovavimas ir profesionalizmas. Seimas taip pat turėtų įstatymu užtikrinti, kad skiriant LRTK direktorių būtų išvengta interesų konflikto.

Finansavimas

7. Seimas turėtų pataisyti galiojančius įstatymus ir pakeisti LRTK finansavimo sistemą, taip pašalindamas šios institucijos priklausomybę nuo transliuotojų komercinių pajamų.

2.3 Komer ciniai transliuotojai

8. LRTK turėtų taikyti griežtesnes sankcijas už galiojančių įstatymų pažeidimus, ypač susijusius su reklama. Sankcijos turėtų būti taikomos ne tik televizijos stočių vadovybei, bet ir transliuotojus valdančioms bendrovėms.
9. LRTK turėtų nustatyti apribojimus savireklamos apimtims transliuotojų programose.

C. Pagrindinės naujojo pranešimo išvados

1. TRANSLIUOTOJŲ RINKOS SITUACIJA IR APLINKA

1.1 Pagrindiniai įstatymų ir politikos pokyčiai

Per keletą pastarųjų metų Lietuvos įstatymuose, reguliuojančiuose transliuotojų veiklą, būta esminių pakeitimų. Buvo pataisytas Lietuvos radijo ir televizijos įstatymas,⁴ atsisakant galimybės finansuoti visuomeninį transliuotoją iš abonentinio mokesčio. (*Žr. 3.3*). Visuomenės informavimo įstatyme⁵ taip pat buvo padaryta svarbių pataisų, kuriomis siekiama aiškiai paskirstyti įvairių reguliuojančių institucijų atsakomybę (*Žr. 2*). Kai kuriuose kituose įstatymuose taip pat buvo padaryta pataisų, susijusių su transliuotojais, pavyzdžiui, nuo 2008 metų sausio 1 dienos nuspręsta uždrausti alkoholio reklamą elektroninėje žiniasklaidoje nuo 6 val. iki 23 valandos. (*Žr. 4.3*)

1.2 ES teisės reikalavimai

Įstatymuose nebuvo padaryta esminių pataisų, susijusių su ES teise ar praktika. Visuomenės informavimo įstatymas 2000–2004 metais buvo tris kartus taisomas, siekiant įtraukti į jį Televizijos be sienų (TVWF)⁶ direktyvos nuostatas dėl nevažomo priėmimo, pagrindinių įvykių transliavimo, Europos audiovizualinių darbų kvotų, nepriklausomų kūrėjų kvotų, teisės atsakyti, nepilnamečių apsaugos ir reklamos.⁷

1.3 Televizijos rinka

Lietuvos transliuotojų rinka keletą pastarųjų metų išliko stabili. Kabelinės televizijos skvarba siekia apie 42 proc. nuo visų gyventojų. 2006 metais daugiau nei 57 proc. televizorių turinčių namų ūkių žiūrėjo televizijos programas, transliuojamas analoginiu antžeminiu būdu.⁸

Nuo 2004 metų rinkoje didelių naujų dalyvių neatsirado. Per pastaruosius trejus metus du didžiausi komerciniai transliuotojai – LNK ir TV3 – išlaikė pirmaujančias pozicijas; savo auditorijos dalį, iš esmės pakoregavęs tinklėlį, kiek padidino ir visuomeninis

⁴ Lietuvos Radijo ir televizijos įstatymas

⁵ Visuomenės informavimo įstatymas, Valstybės Žinios, 2007, 82-3254 (toliau Visuomenės informavimo įstatymas)

⁶ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/65/EC, 2007 metų gruodžio 11 d., keičianti Tarybos direktyvą 89/552/EEC, Europos Sąjungos oficialusis žurnalas, L 332/27, 2007 m. gruodžio 18 d.

⁷ OSI/Lithuania, pp. 1,062–1,063.

⁸ Šių duomenų šaltinis yra TNS Gallup.

transliuotojas. Nepaisant teigiamų pokyčių, LTV auditorija tesiekia pusę kiekvieno iš dviejų pagrindinių šalies komercinių transliuotojų auditorijos.

**1. Lentelė. Nacionalinių TV kanalų auditorijos struktūra
(proc. pagal žiūrėtą laiką)**

Kanalas	2003	2004	2005	2006
TV3	25.2	27.5	25.7	24.5
LNK	28.3	26.2	24.8	23.4
LTV	11.8	12.5	13.0	14.8
BTV	10.7	8.8	9.8	9.2

Šaltinis: TNS Gallup⁹

**2. Lentelė. Nacionalinių TV kanalų dienos pasiekiamumas
(proc. nuo visų TV žiūrovų)**

Kanalas	2004	2005	2006
TV3	59.2	56.2	53
LNK	59.5	56.9	53.5
LTV	48.5	46.7	45.6
BTV	41.5	41.5	38.7

Šaltinis: TNS Gallup¹⁰

Keturiems didiesiems transliuotojams atitenka apie 84 procentus viso televizijos laiko kaimo vietovėse, apie 76 proc. mažesniuose miestuose, kuriuose gyvena iki 100 tūkst. gyventojų, bei apie 59 proc. didesniuose miestuose.¹¹ 1991 metais, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, žiniasklaida, taip pat ir televizija, daug metų buvo tarp institucijų, kuriomis labiausiai pasitikėjo šalies gyventojai. Tačiau pasitikėjimas žiniasklaida per pastarąjį dešimtmetį nuolat mažėjo – nuo 60 proc. 1996 metais iki 42 proc. 2007 metų

⁹ TNS-Gallup, "Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2005", Vilnius, 2006; "Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2006", Vilnius, 2007 (internetu prieiga at <http://www.tns-gallup.lt>, žiūrėta 2007 metų spalio 22 d.).

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat.

liepą.¹² Televizijos tikriausiai taip pat prisidėjo prie pasitikėjimo žiniasklaida mažėjimo proceso. Transparency International Lietuvos skyriaus 2007 metų vasario-kovo mėnesiais atliktas tyrimas parodė, kad vietos verslininkai televizijas vertina kaip labiausiai korumpuotas žiniasklaidos priemones.

3. Lentelė. Korupcija Lietuvos žiniasklaidos priemonėse (proc. nuo visų respondentų)

Žiniasklaidos tipas	Visai nekorumpuota	Nekorumpuota	Korumpuota	Labai korumpuota	Nežino/ neatsakė
Nacionaliniai laikraščiai	2.2	18.9	65.9	7.8	5.2
Regioniniai laikraščiai	2	25.7	52.2	8	12.2
Nacionalinės televizijos	3.8	40.2	47.2	4	4.8
Regioninės televizijos	3.2	40.2	35.3	4	17.3
Nacionalinės radijo stotys	7.8	52.6	22.9	2.2	14.5
Regioninės radijo stotys	7.6	46	22.6	2.6	21.3
Internetas	12.4	51.8	21.1	3.4	11.4
Naujų agentūros	11.2	54	18.7	2	14.1

Šaltinis: Transparency International Lietuvos skyrius¹³

Būtų sunku pasakyti, ar pastarųjų metų pokyčiai žiniasklaidoje atstūmė žiūrovus nuo televizijų ekranų, tačiau individualus televizijų žiūrėjimo laikas nuo 2004 metų mažėjo. 2004 metais TV buvo žiūrima 213 minučių, 2005 laikas sumažėjo iki 199 minučių, o 2006 – iki 192 minučių.¹⁴

¹² Vilmorus, "Lietuvos gyventojų požiūris į institucijas 1994–2004, and 2005–2006, Vilnius" (interneto prieiga <http://www.vilmorus.lt>, žiūrėta 2008 metų sausio 16 d).

¹³ Transparency International, "Skaidresnės žiniasklaidos link", Vilnius, 2007 m. 15 p, interneto prieiga <http://www.transparency.lt> (žiūrėta 2007 m. birželio 18 d).

¹⁴ TNS-Gallup "Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2006", Vilnius, p. 11.

2. TELEVIZIJOS SEKTORIAUS REGULIAVIMAS IR LICENCIJAVIMAS

2.1 Reguluojančios institucijos ir aplinka

Privačių transliuotojų ir visuomeninio transliuotojo priežiūra bei licencijavimas iš esmės yra sutelkti dviejų valstybės institucijų – Lietuvos Radijo ir Televizijos Tarybos (LRTT) ir Lietuvos radijo ir televizijos komisijos (LRTK) – rankose. Tačiau kai kurios kitos institucijos taip pat dalyvauja transliuotojų veiklos priežiūroje. Reklamos srityje tam tikrus įgaliojimus turi Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (NVTAT), Konkurencijos taryba ir Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba (VVKT).¹⁵ Žurnalistų etikos inspektorius bei Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (LŽLEK) atlieka savireguliacijos funkcijas bei stebi, ar laikomasi etikos standartų, taip pat ir nepilnamečių apsaugos nuo nepageidaujamos informacijos bei privatumo apsaugos reikalavimų.¹⁶ Šio sektoriaus priežiūros bei licencijavimo taisyklės per pastaruosius metus iš esmės nepasikeitė, išskyrus LRTK, kuriai buvo suteikta šiek tiek daugiau teisių kontroliuoti ir skirti sankcijas transliuotojams.

Svarbiausia komercinius transliuotojus prižiūrinti institucija yra LRTK. 13 LRTK narių skiriami tokiu būdu: vieną narį skiria prezidentas, 3 – parlamentas ir 8 – nevyriausybinių organizacijų (NVO). Kai kurių NVO teisė skirti savo atstovus į LRTK kelia abejonių dėl šių NVO atstovavimo. Pavyzdžiui, Lietuvos žurnalistų sąjunga, turinti teisę deleguoti savo atstovą į LRTK, teturi apie 50 narių, todėl vargu ar gali tinkamai atstovauti Lietuvos žurnalistų bendruomenei.¹⁷ Abejonių kelia ir Lietuvos vyskupų konferencijai suteikta išskirtinė teisė turėti savo atstovą tiek LRTK, tiek LRTT – ji yra vienintelė NVO, turinti savo atstovus abiejose minėtose institucijose. Vyskupų konferencija taip pat yra vienintelė religinė bendruomenė, kuriai suteikta teisė skirti savo atstovus į televizijų sektorių prižiūrinčias institucijas.

LRTK administracijos vadovui tenka pagrindinis „prižiūrinčiojo“ vaidmuo, nes jis yra atsakingas už transliuotojų programų stebėseną, LRTK sprendimų įgyvendinimą ir institucijos biudžeto projekto parengimą.¹⁸ Dabartinis LRTK administracijos vadovas Nerijus Maliukevičius šias pareigas eina nuo 2002 metų.

LRTK yra įgaliota skelbti konkursus transliavimo ir retransliavimo licencijoms gauti, licencijas suteikti ir nustatyti licencijos mokestį. Ji taip pat prižiūri, ar transliuotojai

¹⁵ Visuomenės informavimo įstatymas, 39 (13) straipsnis.

¹⁶ Visuomenės informavimo įstatymas, 46, 49 ir 50 straipsniai.

¹⁷ Interviu su Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) pirmininku Dainiumi Radzevičiumi, Vilnius, 2007 metų birželio 5 d.

¹⁸ LRTK, „Radijo ir televizijos komisijos nuostatai“, 2006 m. rugsėjo 27 d., interneto prieiga <http://www.rtk.lt> (žiūrėta 2007 m. spalio 22 d.).

vykdo savo įsipareigojimus pagal licencijos sąlygas ir ar jie laikosi Visuomenės informavimo įstatyme nustatytų reikalavimų.

2006 metų rugsėjo 1 dieną įsigaliojusio Visuomenės informavimo įstatymo pataisos suteikė LRTK daugiau galių įstatymo nuostatų įgyvendinimo priežiūros srityje. LRTK, pavyzdžiui, buvo įgaliota stebėti, ar transliuotojai laikosi reikalavimų dėl nepilnamečių apsaugos nuo nepageidaujamos informacijos (iki tol ši priežiūros funkcija buvo patikėta Žurnalistų etikos inspektoriumi); jai taip pat buvo patikėtos priežiūros funkcijos, susijusios su paslėpta reklama (iki tol tai buvo VVTAT kompetencija).¹⁹

LRTK yra finansuojama iš komercinių televizijų mokesčių, sudarančių 0,8 proc. pastarųjų gaunamų visų pajamų. Kai kurių ekspertų nuomone, toks finansavimo modelis skatina LRTK užimti švelnią, o kartais – net abejotiną poziciją komercinių transliuotojų atžvilgiu, ypač kai tai susiję su reklamos apribojimais, nes LRTK yra suinteresuota, kad komerciniai transliuotojai gautų daugiau pajamų.²⁰ LRTK pripažįsta neskubanti imtis finansinių sankcijų prieš transliuotojus, aiškindama, kad pirmiausia stengiamasi jiems patarti bei juos išpėti.²¹

4. Lentelė. LRTK sankcijos komerciniams transliuotojams 2004–2006 metais

Sankcijos	2004	2005	2006
Įspėjimai	4	10	3
Finansinės sankcijos	3	4	5
Finansinės sankcijos (viso eurais)	724	3,041	2,751

Šaltinis: LRTK²²

Finansinių sankcijų dydį apibrėžia Administracinių teisės pažeidimų kodeksas, numatantis bausmes nuo 1000 litų (289 eurų) iki 10000 litų (2896 eurų) už reklamos taisyklių pažeidimą ir nepilnamečių apsaugos nuo nepageidaujamos informacijos nuostatų nesilaikymą.²³ LRTK gali finansiškai bausti tik fizinius asmenis, pavyzdžiui, televizijos direktorių, tačiau negali bausti bendrovės. Kita vertus, įstatymai LRTK

¹⁹ Visuomenės informavimo įstatymas, 48 straipsnis.

²⁰ Interviu su Transparency International Lietuvos skyriaus direktoriumi Ryčiu Juozapavičium, Vilnius, 2007 metų liepos 2 d.

²¹ Interviu su LRTK administracijos vadovu Nerijum Maliukevičium.

²² LRTK, "Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2005-ųjų metų ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui" (Annual Report 2005); LRTK, "Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2006-ųjų metų ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui" (Annual Report 2006).

²³ Administracinių teisės pažeidimų kodeksas, 214 (19, 20, 21, 22) straipsniai.

suteikia teisę įspėti bendroves dėl pažeidimų ir panaikinti licenciją už šiurkščius ir pasikartojančius įstatymų pažeidimus.

Finansinės sankcijos yra visiškai neadekvačios reklamos įkainiams televizijose. Viena minutė reklamos geriausiu laiku kainuoja nuo 15 000 litų (4344 eurų) iki 25 000 litų (7240 eurų).

Dar viena priežiūros sistemos yda yra įgaliojimų išskaidymas tarp atskirų institucijų. LRTK yra įgaliota skirti bausmes už nepilnamečių apsaugos nuo nepageidaujamos informacijos taisyklių nesilaikymą, tačiau ji negali bausti už alkoholio ar vaistų reklamos pažeidimus, taip pat už klaidinančią reklamą.

NVTAT yra atsakinga už alkoholio reklamos taisyklių laikymąsi, jai taip pat pavesta kontroliuoti paslėptą reklamą. Konkurencijos tarybai nuo 2006 metų rugsėjo 1 dienos pavesta įgyvendinti įstatymo reikalavimus dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos; anksčiau ši teisė buvo priskirta VTAT. Pastaroji 2006–2007 metais du kartus nubaudė transliuotojus už alkoholio reklamos taisyklių pažeidimus.²⁴ 2005 metais VTAT pranešė, jog jos tyrimai parodė, kad visuose keturiuose nacionaliniuose kanaluose būta paslėptos reklamos atvejų, bet jokios sankcijos nebuvo taikomos.²⁵ VTAT nepranešė, kodėl sankcijos taikytos nebuvo. LRTK atstovai tvirtina, kad 2005–2006 metais VTAT buvo išsiųsta daugybė laiškų (mažiausia po vieną kas mėnesį), kuriuose buvo prašoma imtis sankcijų prieš transliuotojus, tačiau jokios reakcijos sulaukta nebuvo. Konkurencijos taryba, atsakinga už klaidinančios reklamos stebėjimą, buvo gerokai aktyvesnė, tačiau ji dažniausiai skyrė baudas bendrovėms, reklamuojančioms savo produktus, o ne transliuotojams, kurie transliuoja neleistiną reklamą. Visi sprendimai dėl sankcijų transliuotojams yra skelbiami reguliuojančių institucijų tinklapiuose ir prieinami visuomenei.

Pagal šiuo metu galiojančius įstatymus tos pačios institucijos prižiūri ir visuomeninio transliuotojo, ir privačių transliuotojų veiklą. Tačiau dalis visuomeninio transliuotojo priežiūros funkcijų taip pat tenka LRTT, kuri atsakinga už visuomeninio transliuotojo strategijos formavimą bei visuomeninės misijos įgyvendinimo priežiūrą (*Žr. 3.2*)

Savireguliacijos funkcija yra perduota Žurnalistų etikos inspektoriui bei Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai. Per pastaruosius dvejus metus šių institucijų funkcijos iš esmės nepasikeitė.

Visos reguliuojančios institucijos teoriškai yra nepriklausomos nuo valdžios. Daugumą jų įstatymai įpareigoja pateikti metines ataskaitas parlamentui. Per pastaruosius dvejus metus LRTK priėmė du prieštarigus sprendimus, kurie netiesiogiai liudija apie politinį spaudimą reguliuojančioms institucijoms. 2006 metų kovo 29 dieną LRTK uždraudė

²⁴ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos sprendimai, interneto prieiga <http://www.vartotojoteises.lt> (žiūrėta 2007 metų spalio 30 d.).

²⁵ Šaltinis: Baltic News Service (BNS), 2005 metų gegužės 24 d.

visoms kabelinės televizijos operatoriams retransliuoti Baltarusijos televizijos programas.²⁶ Sprendimas buvo priimtas po Baltarusijos pirmojo kanalo reportažo, kuriame buvo teigiama, jog prie protesto akcijų Minske po prezidento rinkimų organizavimo prisidėjo Europos Sąjunga ir tuometinis užsienio reikalų ministras Antanas Valionis.²⁷ LRTK savo sprendimą grindė Visuomenės informavimo įstatymo nuostata, draudžiančia skelbti dezinformaciją ir kurstyti neapykantą.²⁸ LRTK taip pat nurodė, kad priimdama sprendimą, ji atsizvelgė į Seimo rezoliuciją, kuria buvo nepripažįstami Baltarusijos prezidento rinkimų rezultatai. Kabelinių televizijų operatoriai šį sprendimą apskundė ir Vilniaus administracinis teismas 2006 metų rugsėjo 22 dieną jį panaikino.²⁹

Kitas prieštaringas reguliuojančių institucijų sprendimas buvo susijęs su animaciniu serialu „Popiežiaus miestas“ („Pope Town“), kuri transliavo MTV Lietuva. 2007 metų kovo 22 dieną LRTK skyrė 3000 litų (868 eurų) baudą kanalo direktoriui Mariui Veseliui, apkaltindama kanalą „prieštaringo“ serialo apie katalikus ir popiežių transliavimu.³⁰ Priimdama tokį sprendimą, LRTK rėmėsi Žurnalistų etikos inspektoriaus išvada, jog seriale kunigai vaizduojami „destruktyviai“, skatinama religinė diskriminacija. Tačiau 2006 metų gruodį Vilniaus teismas atmetė Lietuvos katalikų bažnyčios prašymą uždrausti transliuoti minėtą serialą.³¹ MTV atstovai pareiškė, kad LRTK sprendimas juos nustebino ir pabrėžė, kad serialo transliavimas Latvijoje ir Estijoje nesukėlė panašios reakcijos, kokia buvo Lietuvoje, kur apie 80 proc. gyventojų laiko save katalikais.³²

2.2 Licencijavimo sistema

Bendras licencijavimo taisyklės apibrėžia pataisytas Visuomenės informavimo įstatymas, o LRTK patvirtintos Transliavimo ir retransliavimo licencijavimo taisyklės nustato, kaip konkrečiai veikia licencijavimo sistema.³³

²⁶ LRTK sprendimas Nr. 35 „Dėl Baltarusijos valstybinės televizijos retransliavimo Lietuvos Respublikos teritorijoje“, 2006 m. kovo 29 d.

²⁷ Šaltinis: BNS, 2006 m. kovo 26 d.

²⁸ Visuomenės informavimo įstatymas, 19 straipsnis.

²⁹ Šaltinis: BNS, 2006 m. rugsėjo 22 d.

³⁰ LRTK pareiškimas, 2007 m. kovo 22 d., interneto prieiga <http://www.rt.lt> (žiūrėta 2007 metų spalio 30 d.).

³¹ Šaltinis: BNS, 2007 m. sausio 3 d.

³² Lietuvos statistikos departamentas, „Gyventojų ir namų ūkių surašymas 2001 m.“, interneto prieiga <http://www.stat.gov.lt> (žiūrėta 2008 m. sausio 16 d.).

³³ LRTK sprendimas Nr. 112, 2006 m. gruodžio 12 d., interneto prieiga <http://www.rtk.lt>. (žiūrėta 2007 m. spalio 30 d.).

Licencijavimo procedūros iš esmės yra aiškios ir skaidrios. LRTK sprendimai gali būti skundžiami teismui. LRTK prižiūri, kaip komerciniai transliuotojai vykdo savo įsipareigojimus, numatytus licencijose, tačiau duomenys apie šios priežiūros rezultatus nėra viešai pateikiami. (Žr. 5.3). Lietuvos licencijavimo sistema iš esmės neturi didesnių trūkumų.³⁴

Vienintelis naujas elementas, atsiradęs licencijavimo sistemoje 2007 metais, buvo Visuomenės informavimo įstatymo pataisa, numatanti, kad licencija be konkurso gali būti išduota “programoms transliuoti ir (ar) retransliuoti elektroninių ryšių tinklais, kurių pagrindinė paskirtis nėra programų transliavimas ir (ar) retransliavimas”.³⁵ Tai reiškia, kad transliavimo licencija be konkurso gali būti išduota bendrovėms, kurių pagrindinė veikla nėra programų transliavimas, pavyzdžiui, telekomunikacijų bendrovei “Teo”, kuri planuoja transliuoti skaitmeninės televizijos programas.

3. VISUOMENINIO TRANSLIUOTOJO VALDYMAS IR PRIEŽIŪRA

3.1 Visuomeninis transliuotojas: įstatymai ir politika

Visuomeninio transliuotojo veiklą reguliuojančiuose įstatymuose per pastaruosius dvejus metus buvo padarytas vienas esminis pakeitimas: 2005 metais iš įstatymo buvo pašalinta nuostata apie abonentinį mokestį kaip LRT finansavimo šaltinį. Visuomeninis transliuotojas kovojo už abonentiniu mokesčiu grįstą finansavimo sistemą, tačiau šią kovą pralaimėjo. Todėl, neturėdamas aiškios finansavimo sistemos, visuomeninis transliuotojas yra priverstas balansuoti tarp pareigos teikti viešąją paslaugą ir būtinybės siekti užsidirbti lėšų pragyvenimui. Ši dvilypė būsena turi neigiamos reikšmės LRT programoms ir bendrai visuomeninio transliuotojo politikai. LRT visada būdavo politiškai daug jautresnė ir kartais gerokai šališkesnė nei komerciniai transliuotojai. LRT valdymo struktūra neužtikrina efektyvios redakcinės politikos priežiūros.

Kitas svarbus sprendimas, turėjęs įtakos LRT veiklai, buvo 2006 metų gruodžio 21 dienos Konstitucinio Teismo sprendimas, nustatęs, kad LRT įstatymas, leidžiantis transliuoti reklamą ir užsiimti kita komercine veikla, nepažeidžia Lietuvos Konstitucijos.³⁶

Šie du pokyčiai turėjo didelės įtakos LRT politikai. 2006 metų pabaigoje kanalo vadovybė peržiūrėjo programų tinklą, siekdama padidinti kanalo žiūrimumą ir pritraukti daugiau komercinės reklamos. Daug visuomeninio pobūdžio programų buvo

³⁴ Interviu su komercinių televizijų atstovais.

³⁵ Visuomenės informavimo įstatymas, 31 (11, 3) straipsnis.

³⁶ Konstitucinio Teismo sprendimas, Valstybės žinios, 141-5430, 2006 m. gruodis.

nustumta į mažai auditorijos turintį LRT 2 kanalą, o pagrindinis kanalas daugiausia dėmesio skyrė pramogoms ir filmams. Tokių pasikeitimų rezultatą dar sunku vertinti. LRT reitingai šiek tiek padidėjo, pastebimai ūgtelėjo ir pajamos iš reklamos, tačiau 2006 metai LRT vis tiek buvo nuostolingi (*Žr. 3.3*). 2007 metų duomenys bus paskelbti gegužės pabaigoje.

3.2 LRT valdymo struktūra

LRT valdymo struktūra nepasikeitė. Pagrindinė valdymo institucija yra Lietuvos radijo ir televizijos taryba (LRTT), kuri skiria generalinį direktorių, formuoja politiką ir prižiūri, kaip ji įgyvendinama.

LRTT sudaro 12 šešeriems metams skiriamų narių. Du trečdaliai narių skiriami „politinių“ principu: keturis narius skiria prezidentas, keturis – parlamentas, iš jų du – opozicinės partijos. Likusius keturis narius skiria NVO.³⁷ Nors toks LRTT formavimo būdas turėtų garantuoti LRTT nepriklausomybę ir suderinti įvairius interesus LRTT viduje, iš tiesų tai lemia stagnaciją, nes kai kurie nariai taryboje būna per ilgai. Keturi tarybos nariai dirba joje nuo 2000 metų, jų kadencijos terminas turėtų baigtis 2008 metais. Tris tarybos narius prezidentas 2006 metų balandį paskyrė antrai kadencijai, ir jie taryboje turėtų dirbti iš viso 12 metų. Tiesa, vienas iš šių narių atsisakė. (*Žr. 5.3*)

LRTT narių skyrimas parlamente visada sukelia politinę sumaištį. Taip atsitiko ir 2005 spalį, kai į LRTT tarybą buvo pasiūlytas Edmundas Ganusauskas, o parlamentarai susiginčijo, kas yra „tikroji“ opozicija Seime. Šio ginčo laimėtojais tapo partija Tvarka ir Teisingumas, laimėjusi varžytines su kitomis opozicinėmis partijomis – konservatoriais bei Liberalų ir centro sąjunga – ir sugebėjusi įstumti savo kandidatą į LRTT. Nušalintojo prezidento Rolando Pakso vadovaujama partija Tvarka ir Teisingumas parlamente tuo metu turėjo tik 9 atstovus.³⁸ E.Ganusausko skyrimas buvo tik vienas iš pavyzdžių, kai skyrimą į LRTT lėmė ne profesiniai, o tik politiniai motyvai.

Vienas iš prezidento paskirtų LRTT narių – Rimvydas Valatka – taip pat verčia kalbėti apie LRTT formavimo kriterijus. Nuo 2000 metų LRTT dirbantis R.Valatka yra didžiausio Lietuvos dienraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas. „Lietuvos rytas“, savo ruožtu, yra didelės žiniasklaidos grupės dalis; šiai grupei taip pat priklauso TV laidas kurianti bendrovė „Spaudos televizija“. Pastaroji bendrovė parduoda savo laidas transliuotojams, įskaitant ir LTV. R.Valatka ir kiti „Lietuvos ryte“ dirbantys žurnalistai yra dažniausiai kviečiami svečiai į nuo 2006 metų „Spaudos televizijos“ kuriamą laidą „Forumus“, vedamą „Spaudos televizijos“ vyriausiojo redaktoriaus Edmundo Jakilaičio, bei į kitą LTV debatų laidą „Spaudos klubas.“ (*Žr. 4.2 ir 5.1*). LRTT įstatymu yra įgaliota priimti sprendimus dėl programų, nuo jos

³⁷ OSI/Lithuania, p 1,045.

³⁸ Šaltinis: BNS, 2005 m. spalio 5 d.

priklauso ir programų tinklelio sudarymas. Šią savo teisę LRTT bandė priminti per konfliktą su generaliniu direktoriumi K.Petrauskiu dėl pramoginės programos transliavimo (*Zr. 5.3*). Kai kurių stebėtojų teigimu, “Spaudos televizijoje” trūksta vidinio pliuralizmo, ir ši bendrovė iš esmės tarnauja “Lietuvos ryto” savininko Gedvydo Vainausko interesams.³⁹

LRTT įstatymu yra įpareigota prižiūrėti, kaip nustatoma LTV transliacijų strategija, ji turi prižiūrėti ir LTV transliuojamas programas, tačiau nėra jokių duomenų apie tai, kaip šios funkcijos vykdomos.⁴⁰ Tai, jog LRTT nepakankamai įgyvendina jai priskirtą priežiūros funkciją, konstatavo ir Lietuvos valstybės kontrolė.⁴¹ Ataskaitoje buvo nurodyta, kad LRTT neįgyvendina įstatymu jai priskirtos prievolės “ir nenustato transliuojamų programų struktūros ir apimties”. Valstybės kontrolė taip pat pabrėžė, kad LTV programos 2005 metais buvo planuojamos ne pagal visuomeninio transliuotojo uždavinius ir tikslus, ir kad nėra aišku, kokias visuomenines paslaugas, finansuojamas iš valstybės biudžeto, LTV turėtų teikti. Be to, buvo nurodyta, kad nėra galimybių įvertinti, ar valstybės lėšos buvo naudojamos visuomeninėms paslaugoms teikti.

LRTT savo 2006 metų veiklos ataskaitoje Seimui nurodė, kad ji 2006 metų viduryje nustatė LTV programų struktūrą ir apimtį, tačiau šis dokumentas niekada nebuvo viešai paskelbtas.⁴² Ataskaitoje nenurodoma, ar planuojama programos struktūra ir apimtys buvo įgyvendinami tikrovėje.

3.3 LRT finansavimas

LTV yra finansuojama iš valstybės biudžeto ir komercinių pajamų, įskaitant pajamas iš reklamos.⁴³ Valstybės dotacija sudaro didžiąją dalį LRT biudžeto. Per pastaruosius keletą metų pastebimai išaugo ir komercinių pajamų dalis, o 2006 metais didėjo ir valstybės dotacija, ir komercinės pajamos. Atskirų duomenų apie LTV biudžetą nėra skelbiama. Ataskaitose pateikiami duomenys apie visą LRT. Tačiau, Valstybės kontrolės skaičiavimais, televizijos ir radijo programų kūrimo išlaidų santykis yra maždaug 4.8 ir 1, o tai reiškia, kad televizijos biudžetas sudaro apie 4/5 viso LRT biudžeto. Naujesnių audito duomenų nėra, nes jis atliekamas tik kas keletą metų.

³⁹ Transparency International Lietuvos skyriaus direktoriaus, buvusio LRT žurnalisto Ryčio Juozapavičiaus komentarai raštu.

⁴⁰ LRT įstatymas, 10 straipsnis.

⁴¹ Lietuvos valstybės kontrolė, “VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos finansavimas ir lėšų panaudojimas”, 2006 m. liepos 19 d. interneto prieiga <http://www.vkontrolė.lt> (žiūrėta 2007 m. spalio 31 d.).

⁴² LRTT veiklos ataskaita 2006. p. 50.

⁴³ LRT įstatymas 15 straipsnis.

5. Lentelė. LRT pajamos (mln. litų)

Metai	Valstybės biudžeto dotacija	Procentai nuo visų pajamų	Komerčinės pajamos	Procentai nuo visų pajamų
2003	37.3	71.5	14.9	28.5
2004	38.2	65.7	19.9	34.3
2005	39.5	66.3	20.1	33.7
2006	42.3	62.9	24.9	37.1

Šaltinis: Valstybės kontrolė,⁴⁴ LRTT 2006 Metinė ataskaita

Įstatymo nuostata dėl abonentinio mokesčio į LRT įstatymą buvo įtraukta 2000 metais. Ji numatė, kad abonentinis mokestis bus įvestas 2001 metais, tačiau po to penkerius metus parlamentas vis atidėliodavo abonentinio mokesčio įvedimo terminą, kol galiausiai 2005 metų gruodį ši įstatymo nuostata buvo pašalinta iš LRT įstatymo.⁴⁵

Nuolat augant reklamos apimtims, 2006 metais LRT pajamos iš reklamos, palyginti su 2005-aisiais, išaugo 31.2 procento nuo 16,1 (4.66 mln. eurų) mln. litų iki 21.1 mln. litų (6.11 mln. eurų).⁴⁶ Kadangi abonentinio mokesčio įvedimo tikimybė iš esmės yra palaidota, o Konstitucinis Teismas nusprendė, kad LRT turi teisę gauti pajamų iš reklamos, tikėtina, kad LRT pajamos iš reklamos augs. Tuo pat metu kova už reklamos pinigus tikriausiai pastūmės LRT siekti aukštesnių reitingų, kas savo ruožtu turės neigiamos įtakos LRT įgyvendinant visuomeninio transliuotojo misiją.

Nepaisant komercinių pajamų augimo, LRT daug metų dirbo nuostolingai. 2005 ir 2006 metais LRT nuostoliai buvo atitinkamai 1.51 milijono litų (437,000 eurų) ir 1.25 milijono litų (362,000 eurų).⁴⁷ Valstybės kontrolė savo ataskaitoje pažymėjo, kad neigiami finansiniai rezultatai susiję ne tik su nepakankamu finansavimu, bet ir su blogu vadovavimu. Ataskaitoje buvo atkreiptas dėmesys į netobulą atlyginimų sistemą LRT: į per didelius atlyginimus pardavimų komercijos skyriuje (vadovo mėnesio pajamos, įskaitant priedus, siekė 5300 eurų – dvigubai daugiau nei generalinio direktoriaus atlyginimas ir 10 kartų daugiau nei vidutinis atlyginimas šalyje). Reklamos

⁴⁴ Lietuvos valstybės kontrolė, "VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos finansavimas ir lėšų panaudojimas", cit.

⁴⁵ LRT įstatymas 15.1 straipsnis. (Pastaba: 2005 m. gruodžio 22 d. pataisius įstatymą, nuostatos "pajamų, gautų iš valstybės rinkliavos už LRT teikiamas visuomenei paslaugas" nebeliko.)

⁴⁶ LRTT veiklos ataskaita 2005, LRTT veiklos ataskaita 2006, pp. 28–29.

⁴⁷ Ten pat.

skyriaus darbuotojų atlyginimai taip pat gerokai viršijo vidutinius atlyginimus LTV viduje.⁴⁸

Valstybės kontrolė taip pat pažymėjo, kad visuomeninis transliuotojas netinkamai elgėsi su lėšomis pirkdamas programas, ir sudarė sutartis dėl nuosavybės, kurios buvo žalingos pačiai LTV. Ataskaitoje buvo nurodyta, jog nėra aišku, ar valstybės dotacijos lėšos nebuvo naudojamos komercinei veiklai; nėra aiškiai apibrėžta, kokias visuomenines funkcijas LRT turi atlikti, naudodama valstybės dotacijos lėšas.

3.4 Redakcinė politika

Pagrindinis instrumentas, nustatantis redakcinę politiką, yra LRT Lietuvos žurnalistų sąjungos 2005 metais patvirtintas Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas.⁴⁹ Jame nustatyti parindiniai reikalavimai, susiję su naujienomis, etikos standartais ir asmens privatumo apsauga. Kodekse taip pat aptariami žurnalistų ir savininkų santykiai bei santykiai tarp žurnalistų. LRT Naujienų tarnyba taip pat turi taisykles, kurios iš esmės atspindi pagrindinius kodekso reikalavimus. Šios taisyklės buvo parengtos remiantis BBC žurnalistų veiklos taisyklėmis. Tačiau kitaip nei Žurnalistų ir leidėjų kodekso atveju naujienų tarnybos žurnalistai neprivalo šių taisyklių pasirašyti.

Ypatingų svarbiausių etikos principų pažeidimų LRT nėra užfiksuota. Nėra žinoma ir apie pastebimas LTV vadovybės pastangas daryti įtaką naujienų turiniui. Kita vertus, kartais galima pastebėti visuomeninio transliuotojo vadovybės pastangas informacinėse ryto programose skatinti platesnį tam tikrų interesų grupių nušvietimą: dažniausiai tai yra susiję su kultūros, muzikos, teatro ir kitų meno sričių interesų grupėmis. Patys LTV vadovybės atstovai teigia, jog niekada nebando kištis į vakaro naujienų turinį.

4. KOMERCINIAI TRANSLIUOTOJAI

4.1 Valdymas ir priežiūra

Komercinių transliuotojų veikla reguliuojama Visuomenės informavimo įstatymu. Pagrindinės priežiūros institucijos yra LR TK, Žurnalistų etikos inspektorius ir Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija. Svarbių pakitimų komercinių transliuotojų reguliavimo sistemoje per pastaruosius metus nebuvo.

Nacionalinės antžeminės televizijos stotys LNK ir TV3 išliko sektoriaus lyderėmis ir kartu apima apie 50 procentų visos TV auditorijos. Televizijų pajamos 2004–2006 metais kasmet augo maždaug po 20 procentų; televizijoms teko apie 40 procentų visų

⁴⁸ Lietuvos valstybės kontrolė, „VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos finansavimas ir lėšų panaudojimas“, *op. cit.*

⁴⁹ Lietuvos Žurnalistų sąjungos tinklapis (<http://www.lzs.lt>, žiūrėta 2007 m. spalio 31 d.).

reklamai šalyje išleidžiamų lėšų. Keturiems didžiausiems TV transliuotojams tenka apie 95 procentus visų TV reklamos pajamų.⁵⁰ Komerčių transliuotojų reklamos pajamos augo skirtingai, vienintelė TV3 išlaikė stabilius augimo tempus.

Vienintelis TV transliuotojų rinkoje atsiradęs naujas dalyvis buvo MTV, pradėjęs transliacijas 2006 rugsėjį. Išaugo regioninio “5 kanalo” bei Tango TV ir TV1 kanalų žiūrovų auditorija. Šie kanalai gali pretenduoti tapti nacionaliniais ateityje.

Įstatymai, reguliuojantys komerčių transliuotojų veiklą, per pastaruosius metus iš esmės nesikeitė. Vienintelis pasikeitimas yra susijęs su Visuomenės informavimo įstatymu: jis suteikė LRTK daugiau teisių visų transliuotojų priežiūros srityje⁵¹ ir liberalizavo licencijavimo taisykles transliacijoms plačiajuosčiu internetu bei transliacijoms interneto protokolu.⁵²

2007 metų birželį parlamentas priėmė visiems transliuotojams taikomas įstatymo pataisas, ribojančias alkoholio reklamą nuo 2008 metų sausio 1 dienos.⁵³ Televizijoms ir alkoholio gamintojams nesutinkant, 2008 metų sausį parlamentas pradėjo įstatymo pataisų procesą, tačiau atmetė gamintojų siūlymą leisti reklamuoti silpnesnius alkoholinius gėrimus (alų, vyną ir sidrą). Vėliau paskelbta, kad šios pataisos dar bus svarstomos šiais metais.

4.2 Savininkai ir horizontali koncentracija

Per pastaruosius metus komerčių transliuotojų savininkai iš esmės nesikeitė. Du iš trijų nacionalinių transliuotojų priklauso vietos verslininkams: “MG Baltic” grupė valdo LNK, o “Achemos grupei” priklauso BTV. TV3 savininkė yra Švedijos “Modern Times” grupė. Švedijos bendrovei taip pat priklauso “Tango TV”, kurios antžemines transliacijas galima matyti didžiuosiuose miestuose, mažesnius miestus ji pasiekia kabelinės televizijos pagalba.⁵⁴ “Tango TV” teigia pasiekianti apie 70 procentų šalies gyventojų.⁵⁵ Didžiausias regioninis komerčių transliuotojas “5 kanalas”, kuris teigia pasiekiantis apie 2/3 šalies gyventojų (apie 2,2 mln. žiūrovų), anksčiau priklausė vietos bendrovei “Rubicon Group”. 2007 metų spalį “Rubicon Group” pardavė 51 proc. kanalo akcijų “Lietuvos ryto” žiniasklaidos grupei.⁵⁶

⁵⁰ Interviu su LRTK administracijos vadovu Nerijum Maliukevičium, Vilnius, 2007 m. birželio 14 d.

⁵¹ Visuomenės informavimo įstatymas, 48 straipsnis.

⁵² Ten pat, 31(11) straipsnis.

⁵³ Alkoholio kontrolės įstatymas, Valstybės žinios, 2007 liepa, Nr. 77-3041, 29 straipsnis.

⁵⁴ LRTK veiklos atskaita 2006.

⁵⁵ Šaltinis: Tango TV pranešimas, interneto prieiga <http://www.tangotv.lt> (2008 m. vasario 11 d.).

⁵⁶ Baltic News Service (BNS), 2007 m. spalio 8d.

Lietuvos įstatymai nedraudžia užsienio bendrovėms valdyti transliuotojų, tačiau reikalauja, kad transliuotojų savininkai būtų registruoti Lietuvoje. Įstatymuose nėra specialių nuostatų, susijusių su žiniasklaidos koncentracija. Šiam sektoriui galioja bendrosios konkurencijos įstatymo normos, draudžiančios užimti dominuojančią poziciją rinkoje, apibrėžiamą 40 procentų rinkos dalimi.⁵⁷ Specialių nuostatų, ribojančių horizontalią koncentraciją, nebuvimas pastaraisiais metais atvėrė kelią koncentracijai žiniasklaidos rinkoje.

6. Lentelė. Transliuotojų savininkų suformuoti žiniasklaidos holdingai

MG Baltic	LNK	Interneto vartai "Alfa", leidybos namai "Neo-press" ir "UPG Baltic"
Modern Times Group	TV3	Tango TV, radijo stotis "Power Hit Radio"
Achema Group	BTV	Radio statys Radiocentras, RC2, Zip FM, Ruskoje Radio Baltija, dienraštis " <i>Lietuvos žinios</i> ", regioninis laikraštis " <i>Jonavos Naujienos</i> " spaustuvės "Titnagas" ir "Aušra" ir reklamos agentūra "Tango reklama".

Kita didelė žiniasklaidos grupė yra "Lietuvos ryto" grupė. Jai priklauso didžiausias Lietuvos dienraštis ir keli žurnalai bei bendrovė "Spaudos televizija", kuri jau yra gavusi licenciją skaitmeninės TV transliacijoms. Šiuo metu "Spaudos televizija" prodiusuoja TV laidas kitiems nacionaliniams kanalams.

Lietuvoje niekada nebuvo taikytos sankcijos už naudojimąsi dominuojančia padėtimi rinkoje ar už žiniasklaidos panaudojimą siekiant asmeninių ar verslo interesų. Esama požymių, kad horizontali koncentracija turi neigiamos įtakos transliuotojų redakcinei politikai. LNK, pavyzdžiui, labai daug dėmesio skyrė skandalui, į kurį buvo įsipainiojęs buvęs Vilniaus miesto meras Artūras Zuokas, tuomet įtartas verslo grupės "Rubicon Group" interesų atstovavimu. Ši verslo grupė vertinama kaip tiesioginė LNK savininkų konkurentė.⁵⁸ Politinės debatų laidos LTV eteryje dažnai remia dienraščio "Lietuvos rytas" pozicijas. Lietuvos žurnalistų etikos inspektorius yra viešai kritikavęs LTV, jog ši neužtikrina nuomonių įvairovės debatų laidose, į jas nuolat kviečiami tie patys žmonės.⁵⁹

⁵⁷ Konkurencijos įstatymas, Valstybės žinios, 63-2244, 2004 balandis, 3 straipsnis.

⁵⁸ Interviu su Transparency International Lietuvos skyriaus direktoriumi Ryčiu Juozapavičiumi, Vilnius, 2007 m. liepos 2 d.

⁵⁹ Seimo stenograma, 2007 m. gegužės 22 d.

Komerčiniai transliuotojai, priklausantys žiniasklaidos holdingams, kontroliuojamiems vietos verslo grupių, yra vertinami kaip mažiau skaidrūs, lyginant su užsienio bendrovių valdomais komerciniais transliuotojais ir visuomenine televizija.⁶⁰

7. Lentelė. Žiniasklaidos skaidrumo vertinimas

TV kanalas	Vertinimas (procentais)		
	Skaidrus	Neskaidrus	Nežinau
TV3	61.6	28.2	10.3
LTV	74	14.0	12.0
LNK	47.1	45.1	7.8
BTV	40.9	37.5	22.7

Šaltinis: Transparency International Lietuvos skyrius

Siauresnės apimties apklausa, kurioje dalyvavo žurnalistai (išskyrus televizijos žurnalistus ir viešųjų ryšių ekspertus), atlikta šio pranešimo autoriaus, atskleidė tas pačias tendencijas. Respondentų buvo prašoma įvertinti įvairių kanalų žinių laidų ir debatų laidų objektyvumą ir aktualumą.

8. Lentelė. Žinių laidų objektyvumo ir aktualumo vertinimų vidurkiai

	LTV vertinimas	TV3 vertinimas	LNK vertinimas
Žinių laidų objektyvumas ir nešališkumas	7.5	6.1	5.2
Žinių laidų aktualumas	8.1	6.8	7.0

Šaltinis: EUMAP apklausa⁶¹

⁶⁰ Transparency International, "Skaidresnės žiniasklaidos link".

⁶¹ Apklausoje buvo naudojama vertinimo skalė nuo 1 iki 10, kur 1 reiškia mažiausiai objektyvus, labiausiai šališkas ir mažiausiai aktualus, o 10 – labiausiai objektyvus, nešališkas ir aktualus. Apklausoje dalyvavo 98 atsitiktiniu būdu parinkti žurnalistai. BTV žinių laidos vertinimas neįtrauktas į lentelę, nes daugiau nei pusė respondentų (53) sakė šios laidos nežiūrintys.

9. Lentelė. Debatų laidų objektyvumo ir aktualumo vertinimų vidurkiai

Debatų laida	Vertinimas
“Spaudos klubas” (LTV)	5.4
“Forumas” (LTV)	5.2
“Šamokslo teorija” (5 kanalas)	3.7

Šaltinis: EUMAP apklausa⁶²

4.3 Reklamos rinka

Reklamos rinka nuo 2004 metų nuolat augo. TV reklamos apimtys didėjo panašiai kaip ir visa reklamos rinka, tačiau greičiau nei reklamos rinka spaudoje ir radijuje. Visa reklamos rinka 2006 metais siekė 430,1 mln. litų (124.57 milijono eurų) ir buvo 18 procentų didesnė lyginant su ankstesniais metais.

10. Lentelė. Reklamos rinka Lietuvoje 2004–2006 metais (milijonais litų)

Žiniasklaida	2004	2005	Pokytis 04/05 (proc.)	2006	Pokytis 05/06 (proc.)
TV	146	155	+ 6.2	187	+ 20.6
Laikraščiai	100	106	+ 6.0	120	+ 13.2
Žurnalai	38	44	+ 15.8	53	+ 20.5
Radijas	25	25.5	+ 2.0	28	+ 9.8
Lauko reklama	21	25	+ 19	29.8	+ 18.4
Internetas	4.6	8	+ 73.9	12	+ 50
Viso	334.8	363.6	+ 8.6	430.1	+18.3

Šaltinis: LRTK metinės ataskaitos, TNS Gallup apklausa.⁶³

LRTK anksčiau skelbdavo kiekvienos televizijos stoties reklamos pajamų dalį, tačiau nuo 2004 transliuotojų prašymu to nebedaro.⁶⁴ Visuomeninis transliuotojas 2006 metais gavo 21 milijoną litų reklamos pajamų.⁶⁵ Visų komercinių transliuotojų bendros

⁶² Debatų laidos “Šamokslo teorija” vertinimas remiasi 56 respondentų atsakymais.

⁶³ Kai kurios reklamos rūšys, pavyzdžiui, kino reklama, neįtrauktos.

⁶⁴ Interviu su Nerijumi Maliukevičiumi.

⁶⁵ LRTT veiklos ataskaita 2006.

reklamos pajamos 2006 metais siekė apie 165 milijonus litų (47.78 milijono eurų). TV 3 ir LNK kartu gauna apie 80 procentų visų TV reklamai išleidžiamų lėšų. Reklamos rinkos augimas 2004–2006 metais lydimas ir ženkliausios reklamos apimčių augimo LTV ir TV3 transliacijose. Bendra trijų didžiausių kanalų reklamos pajamų dalis 2004–2006 metais sumažėjo nuo 90 procentų iki 85 procentų.

11. Lentelė. TV reklamos pasiskirstymas (gross) 2004–2006 metais

TV kanalas	Dalis (proc.)		
	2004	2005	2006
TV 3	43.1	42.1	46.2
LNK	37.1	40.0	33.2
BTV	10.3	7.4	6.3
LTV	4.6	3.2	4.6
1 Baltyskij	2.4	3.7	4.6
TV 1	0.1	1.1	1.8
Tango TV	1.6	1.6	1.3
MTV Lietuva	n.a.	n.a.	1.0
5 Kanalas	0.8	0.9	1.0

Šaltinis: IP International Marketing Committee⁶⁶

Kaip laikomasi įstatymų reikalavimų dėl TV reklamos, LRTK prižiūri bendradarbiaudama su kitomis institucijomis. LRTK teigia, kad nacionaliniai TV kanalai iš esmės nepažeidžia reklamos reikalavimų.⁶⁷ Baudos už reklamos taisyklių pažeidimus, lyginant su reklamos kainomis, yra mažos. Tai skatina įstatymų pažeidimus. LRTK ir nacionaliniai kanalai 2006–2007 metais buvo įsivėlę į teisinius ginčus dėl reklamos transliavimo žinių laidoje. 2006 metais LRTK nusprendė, kad žinių laidos, tarp jų politikos, ekonomikos, kriminalinės ir kitos naujienos, taip pat sporto naujienos ir orų prognozė, neturi būti pertraukiamos reklamos intarpų.⁶⁸ Visi nacionaliniai kanalai apskundė šį sprendimą teismui, tačiau Vilniaus administracinis

⁶⁶ IP International Marketing Committee, *Television 2007. International Key Facts, 2007 spalio*, p. 256; IP International Marketing Committee, *Television 2006. International Key Facts, spalio*, p. 254.

⁶⁷ LRTK veiklos ataskaita 2005, pp. 6–7, LRTK veiklos ataskaita 2006, pp. 5–6.

⁶⁸ LRTK sprendimas Nr. 95, 2006 m. rugsėjo 20 d.

teismas skundą atmetė.⁶⁹ Vėliau LRTK pakeitė šią nuostatą ir 2007 metų rugpjūtį paskelbė, kad reklamos intarpai prieš sporto, kultūros naujienas bei orų prognozę yra leidžiami.⁷⁰

Šiose LRTK taisyklėse – pirmosiose, susijusiose su reklamos transliacijų reguliavimu – taip pat buvo konkrečios nuostatos dėl reklaminių intarpų per televizijos filmus. Iš esmės jos pakartojo Visuomenės informavimo įstatymo ir Televizijos be sienų (TVWF) direktyvą,⁷¹ tačiau taip pat nustatė ir reklamos intarpų dažnį.

12. Lentelė. Leidžiamas reklaminių intarpų dažnis TV filmuose

Filmo trukmė	Leidžiamas reklaminių intarpų skaičius
Iki 45 minučių	0
46–89 minutės	1
90–109 minutės	2
110–135 minutės	3
136–180 minutės	4
181–225 minutės	5

Šaltinis: LRTK

Taisyklių, ribojančių televizijų programų anonsavimo intarpų trukmę, Lietuvoje nėra. Šie intarpai kartais yra ilgesni nei reklamos klipai. LRTK pripažįsta, kad tai jau tampa problema ir planuoja atlikti tyrimą dėl savireklamos apimčių televizijose. Remdamasi šio tyrimo rezultatais, LRTK ruošiasi parengti savireklamos taisykles, tačiau neskelbia, kada šie planai bus įgyvendinti.

Svarbiausias pokytis TV reklamos reguliavimo srityje buvo 2007 metų birželį priimta Alkoholio kontrolės įstatymo pataisa, draudžianti visų alkoholinių gėrimų reklamą nuo 6 val. iki 23 val.⁷² Kai kurių ekspertų teigimu, naujoji įstatymo pataisa sumažins TV pajamas iš reklamos nuo 2008 metų. Anksčiau galiojusi Alkoholio kontrolės įstatymo redakcija draudė stipraus alkoholio (gėrimų, kuriuose etilo alkoholio koncentracija viršija 22 proc.) reklamą nuo 15 iki 22.30 val. darbo dienomis ir nuo 8 iki 22.30 val.

⁶⁹ Šaltinis: BNS, 2007 m., sausio 26 d.

⁷⁰ LRTK sprendimas Nr. 90, 2007 m. rugpjūčio 1 d.

⁷¹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/65/EC, Europos Sąjungos oficialus žurnalas, L 332/27, 2007 m. gruodžio 18 d.

⁷² Alkoholio kontrolės įstatymas, 29 straipsnis, Valstybės žinios, 77-3041, 2007 m. liepa.

savaigaliais ir mokyklų atostogų metu. Silpnųjų alkoholinių gėrimų (alaus, vyno ir sidro) reklama nebuvo ribojama nei komercinių transliuotojų, nei visuomeninio transliuotojo programose.

Nauja įstatymo nuostata sukėlė aktyvias diskusijas. Oponentai tvirtino, kad reklama neskatina vartojimo, ir perspėjo, kad pataisa gali turėti neigiamos įtakos sporto finansavimui. Alaus daryklos “Švyturys-Utenos alus”, “Gubernija” ir “Kalnapilis” yra didieji Lietuvos krepšinio komandų rėmėjai, o krepšinis ypač populiarus Lietuvoje. Alkoholio reklamos lobistai ragino prezidentą vetuoti įstatymą, tačiau šis jį pasirašė. Ginčai vėl kilo baigiantis 2007 metams, kai TV3 paskelbė netransliuosianti Eurolygos krepšinio varžybas, nes nenorinti sulaukti sankcijų už naujųjų reklamos taisyklių pažeidimus: alkoholinių gėrimų prekės ženklai reklamuojami sporto aikštelėse ir ant žaidėjų aprangų.⁷³

TV3 netransliavo Eurolygos rungtynių pirmąją 2008 metų sausio savaitę. Šį sprendimą palaikė ir LTV, kuri atšaukė planuotas tiesiogines Baltijos krepšinio lygos (BBL) ir Lietuvos krepšinio lygos (LKL) rungtynių transliacijas. Kai kurie ekspertai TV3 sprendimą įvertino kaip spaudimo įrankį parlamentarams, 2008 sausio 11 d. turėjusiems susirinkti į sesiją. TV 3 kanalas tikėjosi, jog parlamentas patvirtins įstatymo pataisas ir taip sumažins alkoholio reklamos apribojimus. Tačiau Seimas įstatymo nepakeitė, bet įsteigė specialią komisiją, iki 2008 metų kovo 31 dienos turinčią parengti Alkoholio kontrolės įstatymo pataisas. TV3 ir LTV vėl pradėjo transliuoti sporto varžybas tiesiogiai, nes reguliuojančios institucijos leido suprasti, kad alkoholio gamintojų prekių ženklai sporto aikštelėse ir ant žaidėjų aprangos nebus vertinami kaip reklama. Iš pradžių reguliuojančios institucijos nebaudė transliuotojų už naujų alkoholio reklamos taisyklių pažeidimus. Vėliau sankcijos buvo taikomos.

4.4 Redakcinė politika ir nepriklausomybė

Pagrindinės redakcinės politikos nuostatos yra surašytos Visuomenės informavimo įstatyme ir yra privalomos visiems komerciniams transliuotojams. Įstatymas draudžia daryti įtaką žurnalistams, kad šie platintų neteisingą ar šališką informaciją.⁷⁴ Įstatymas taip pat įpareigoja televizijas gerbti asmens teises, žmogaus orumą ir privatumą.⁷⁵ Įstatyme taip pat apibrėžiami bendri informacijos pateikimo principai, taip pat ir reikalavimas teikti nešališką, tikslią informaciją, garantuoti nuomonių įvairovę.⁷⁶

Įstatymas įpareigoja viešosios informacijos rengėjus parengti vidaus tvarkos taisykles, kuriose “turi būti nustatyti viešosios informacijos rengėjų ir samdomų darbuotojų

⁷³ Baltic News Service (BNS), 2007 m. gruodžio 27 d.

⁷⁴ Visuomenės informavimo įstatymas, 7 straipsnis.

⁷⁵ Ten pat, 13–14 straipsniai.

⁷⁶ Ten pat, 22 straipsnis.

tarnybiniai santykiai, pareigos, atsakomybė, taip pat žurnalisto apsauga nuo galimo jo laisvės varžymo”.⁷⁷ Taip pat nurodomos žurnalisto pareigos, tarp jų ir pareiga “nevykdyti viešosios informacijos rengėjo, skleidėjo, jų dalyvio ar jų paskirto atsakingo asmens pavedimo, jeigu pavedimas verčia pažeisti įstatymus ar Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą”.⁷⁸ Minimas kodeksas iš esmės yra Visuomenės informavimo įstatymo dalis.⁷⁹ Kodeksas buvo pataisytas 2005 metų balandį, papildant jį nuostatomis apie informacijos skaidrumą, paslėptą reklamą ir privačių asmenų bei nepilnamečių teisių apsaugą. Tačiau šios pataisos iš esmės nepakeitė padėties Lietuvos žiniasklaidoje. Dauguma pastarųjų metų Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų buvo susiję su asmens privatumo pažeidimais ir nepilnamečių apsauga.

Reikalavimas parengti vidaus tvarkos taisykles yra vykdomas tik formaliai. Daug komercinėse televizijose dirbančių žurnalistų pripažįsta, kad jie nežino tų taisyklių turinio, o kai kurie ir visiškai nėra jų matę. Tikra redakcinė nepriklausomybė komercinėse televizijose vargu ar gali būti deramai įtvirtinta, nes nė vienoje iš šių televizijų nėra kolektyvinių sutarčių su žurnalistais, o tai reiškia, kad nėra juridinio garanto įtvirtinti redakcinę nepriklausomybę.

Nepaisant to, dauguma žurnalistų teigia, jog jie yra nepriklausomi pasirinkdami temas ir neįaučia jokio spaudimo iš savininkų pusės. Tuo pat metu jie pripažįsta, kad daugeliu atvejų jie tiesiog nerengtų neigiamų reportažų apie stoties savininkus. Komercinėse televizijose nėra cenzūros, tačiau egzistuoja tam tikras savicenzūra. Abiejų didžiųjų komercinių transliuotojų savininkai yra didelės bendrovės, turinčios interesų skirtingose pramonės srityse. Nors konkrečių pavyzdžių, liudijančių, kad derėtų susirūpinti, nepateikiama, esama padėtis kelia klausimų dėl tikrosios redakcinės nepriklausomybės. (*Žr. 4.2*)

4.5 Regioniniai ir vietiniai transliuotojai

Regioniniai ir vietiniai transliuotojai nėra ypatingai svarbūs Lietuvos transliuotojų rinkos dalyviai. Kita vertus, regioninių ir vietinių televizijos kanalų auditorija ir pasiekiamumas pastaraisiais metais pamažu augo. 2006 metais Lietuvoje buvo vienas regioninis transliuotojas ir 27 vietinės komercinės televizijos stotys. Šalyje taip pat veikė 57 kabelinių televizijų operatoriai ir 4 mikrobangės multikanalės televizijos (MTDV) operatoriai.⁸⁰ Regioninės, vietinės ir kabelinės televizijų operatorių skaičius iš esmės nesikeičia.

⁷⁷ Ten pat, 23 straipsnis.

⁷⁸ Ten pat, 41 straipsnis.

⁷⁹ Ten pat, 43 straipsnis.

⁸⁰ LRTK pateikti duomenys.

Visuomenės informavimo įstatymas apibrėžia, kad regioniniu laikomas transliuotojas, kurio antžeminiu televizijos, radijo tinklu transliuojama programa yra priimama teritorijoje, kurioje gyvena mažiau negu 60 procentų Lietuvos gyventojų. Vietiniu laikomas transliuotojas, kurio programa transliuojama per vieną radijo, televizijos stotį, neatsižvelgiant į pasiekiamumą ir auditorijos dydį.⁸¹

Tai, kad kai kurie kanalai transliuojami keliais būdais, taip pat ir antžeminiu, palydoviniu ir kabeliniu, transliuotojų klasifikavimas kelia tam tikrų neaiškumų. Kai kurie vietiniai TV kanalai skelbiasi esą regioniniais transliuotojais, teigdami, jog jų transliacijos matomos 50-150 kilometrų spinduliu ir apima ne tik miestą, iš kurio yra transliuojama programa.⁸²

Kita vertus, nacionalinių transliuotojų valdomi TV kanalai, pavyzdžiui, “Tango TV” (priklausantis Modern Times grupei), TV1 (valdomas LNK), LTV2 (LRT antrasis kanalas) ir Pervij Baltijiskij Kanal (priklausantis transliuojams iš Latvijos) nepriskiriami regioniniams kanalams, nors jie dengia didelę Lietuvos dalį ir turi mažiausiai po 1 procentą visos šalies auditorijos ir 10 ar daugiau proc. dienos auditorijos.

13. Lentelė. Regioninių ir vietinių televizijos stočių auditorijos dalis (proc. nuo visos auditorijos)

Kanalas	2005	2006
PBK	4.7	5.2
Tango TV	1.6	1.7
TV1	1.7	1.7
5 kanalas	1.5	1.3
LTV2	0.6	0.9
Kiti kanalai	15.7	16

Šaltinis: TNS Gallup⁸³

⁸¹ Visuomenės informavimo įstatymas, 2 straipsnis.

⁸² 12 tokių transliuotojų yra susibūrę į regioninių TV stočių asociaciją.

⁸³ TNS Gallup, “Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga”, 2005, p. 11; TNS Gallup, “Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga”, 2006, p. 10.

**14. Lentelė. Regioninių ir vietinių TV stočių dienos pasiekiamumas
(proc. nuo visų TV žiūrovų)**

Kanalas	2004	2005	2006
Tango TV	15.1	14.8	15.3
TV1	12.8	14.8	13.8
PBK	12.7	13.4	13.3
5 kanalas	9.8	12.3	12.4
LTV2	7.6	9.3	11.1
Kiti kanalai	38.5	37.7	36.6

Šaltinis: TNS Gallup⁸⁴

“Tango TV” ir “5 kanalas” teigia, jog jie pasiekiami daugiau nei dviems trečdaliams šalies žiūrovų, tai yra daugiau nei 2 milijonams. Tačiau tik “5 kanalas” yra laikomas regioniniu transliuotoju. Licencijavimo taisyklės yra vienodos tiek nacionaliniams, tiek regioniniams ir vietiniams transliuotojams. LRTK veiklos ataskaitoje nurodo, kad vietinių ir regioninių transliuotojų veikla prižiūrima taip pat kaip ir nacionalinių transliuotojų. Sankcijos vietiniams ir regioniniams transliuotojams – ypač retai pasitaikančios: 2005 metais regioniniai ir vietiniai transliuotojai bausti vieną kartą, 2006 metais – tris kartus.⁸⁵ Duomenų apie šių transliuotojų stebėjimą viešai skelbta nebuvo.

5. PROGRAMOS

5.1 Turinys

Pastaraisiais metais informacinės, kultūros ir švietimo programos ženkliai keičia pramoginės programos. Ši tendencija pastebima ir visuomeninio transliuotojo programose, o ypač – komercinių transliuotojų laidose.

⁸⁴ Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga, 2005, Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga, 2006.

⁸⁵ LRTK, veiklos ataskaita 2005; LRTK, veiklos ataskaita 2006.

15. Lentelė. Visuomeninio transliuotojo (LTV) originalių program struktūra pagal žanrą 2005–2006 metais

Žanras	Kiekis (valandomis)	
	2005	2006
Informacinės programos	1,234	1,098
Žinios ir komentarai (su sporto naujienomis)	427	447
Kitos informacinės programos	807	651
Mokamosios programos	0	0
Kultūros programos	350	248
Religinės programos	76	47
Pramogų programos	1,970	2,103
Filmai, serialai	1,082	2,830
Muzika	350	119
Sporto programos (be sporto žinių)	184	219
Kitos pramoginės laidos	355	261
Neklasifikuotos programos	1,215	1,319
Reklama	91	402
Viso	8,141	9,744

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas⁸⁶

⁸⁶ Lietuvos statistikos departamentas, “Kultūra, spauda ir sportas 2005”, pp. 40–41 ir “Kultūras, spauda ir sportas 2006”, pp. 42–43.

16. Lentelė. Lietuvos komercinių transliuotojų originalių programų struktūra pagal žanrą 2005–2006 metais

Žanras	Kiekis (valandomis)	
	2005	2006
Informacinės programos	16,855	8,227
Žinios ir komentarai (su sporto naujienomis)	14,922	4,161
Kitos informacinės programos	1,933	4,065
Mokamosios programos	805	1,409
Kultūros programos	1,617	3,592
Religinės programos	79	146
Pramogų programos	31,256	20,226
Filmai, serialai	6,260	31,491
Muzika	2,410	3,591
Sporto programos (be sporto žinių)	850	1,135
Kitos pramoginės laidos	12,926	12,028
Neklasifikuotos programos	10,205	12,116
Reklama	4,123	5,402
Viso	104,241	107,589

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas⁸⁷

Pramoginių laidų ir serialų gausėjimo televizijos programose tendencija išsilaiškė ir 2007 metais – TV realybės šou, šokių ir dainavimo varžybos užėmė geriausią laiką LNK ir TV3, taip pat ir LTV programoje. Pokalbių laidos pamažu traukėsi iš televizijų ekranų. Diskusijų ir debatų laidų skaičius 2004–2007 metais sumažėjo nuo 10 iki 4. Trys iš eteryje likusių debatų laidų buvo skirtos politikai ir ekonomikai, o ketvirtoji iš esmės skirta diskusijoms socialiniais bei lyčių lygybės klausimais. Dvi debatų laidos transliuojamos per LTV, viena – “5 kanale” ir viena – LNK. Reikia pažymėti, kad per LTV transliuojamos diskusijų laidos “Spaudos klubas” ir “Forumai” sulaukia kai kurių ekspertų ir dalies žiūrovų kritikos dėl aiškiai įžvelgiamo šališkumo. Žurnalistų etikos inspektorius Romas Gudaitis, pristatydamas 2006 metų ataskaitą Seimui 2007 metų

⁸⁷ Ten pat.

gegužės 22 dieną viešai paragino LTV debatų laidų vedėjus kviesti įvairesnius ekspertus ir komentatorius, “kad būtų užtirinta nuomonių ir požiūrių įvairovė”.⁸⁸

5.2 Bendri reikalavimai žinioms

Visuomenės informavimo įstatymas reikalauja, kad visos žiniasklaidos priemonės pateiktų teisingą, tikslią ir nešališką informaciją.⁸⁹ Siekiant užtikrinti informacinę laisvę, įstatymas draudžia bet kokią spaudimą viešosios informacijos rengėjui, platintojui ar žurnalistui, verčiant juos neteisingai pateikti informaciją apie įvykius ar faktus visuomenės informavimo priemonėse.⁹⁰ Informacijos rinkimo ir platinimo apribojimai iš esmės yra susiję su asmeninių teisių ir žmogaus orumo apsauga.⁹¹ Žurnalistų etikos inspektorius ir Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija yra svarbiausios institucijos, kontroliuojančios, kaip laikomasi šių įstatymo reikalavimų.

Įstatymas numato, kad LRTK turi stebėti, ar žurnalistai nepažeidžia profesinės etikos reikalavimų, taip pat rūpintis santykiais tarp žurnalistų ir programų rengėjų bei leidėjų. Svarbiausia Žurnalistų etikos inspektoriaus pareiga yra nagrinėti privačių asmenų skundus dėl garbės, orumo ir privatumo pažeidimų.

5.3 Bendri reikalavimai programoms

Visuomenės informavimo įstatyme nurodyti bendri reikalavimai programoms, kurių turi laikytis visi transliuotojai. Tarp jų yra ir reikalavimas pateikti nešališką informaciją bei kuo daugiau nuomonių ginčytiniais politikos, ekonomikos ir kitais visuomenės gyvenimo klausimais. Įstatymas įpareigoja žurnalistus gerbti ir saugoti teisę į privatumą mirties ir ligos atveju. Draudžiama minėti asmens duomenis skelbiant žinias apie savižudybes ar bandymus nusižudyti, taip pat draudžiama propaguoti ar patraukliai vaizduoti rūkymą, girtavimą ar narkotikų vartojimą. Pagal įstatymą rūkymo, girtavimo, narkomanijos vaizdavimas pateisinamas tik kaip kontekstas, siekiant tikrovės.⁹²

Komeraciniai transliuotojai pagal jiems išduotas licencijas įsipareigoja kiekvieną savaitę transliuoti tam tikrą kiekį skirtingo žanro laidų. LRTK atstovai tvirtina, kad jie periodiškai stebi, ar komerciniai transliuotojai laikosi duotų įsipareigojimų. Jokių duomenų apie šių stebėjimų rezultatus nėra paskelbta.

---

⁸⁸ Seimo stenograma, 2007 m. gegužės 22 d.

⁸⁹ Visuomenės informavimo įstatymas 3 straipsnis.

⁹⁰ Visuomenės informavimo įstatymas. 7 straipsnis.

⁹¹ Visuomenės informavimo įstatymas, 13 straipsnis.

⁹² Visuomenės informavimo įstatymas, 22 straipsnis.

17. Lentelė. Komercinių transliuotojų įsipareigojimai dėl programos turinio (minimali transliacijos trukmė per savaitę pagal žanrą)

Žanras	Valandų skaičius		
	TV3	LNK	BTV
Žinios	3:00	3:21	2:00
Informacinės, aktualijų laidos			3:00
Sportas	2:30	0:39	
Publicistinės laidos	2:00		2:00
Animaciniai filmai	4:00	4:12	2:00
Serialai	30:00	33:21	16:00
Kultūros, meno laidos		1:00	
Švietimo, mokslo laidos		2:18	
Dokumentiniai filmai		1:18	1:00
Vaidybiniai filmai	24:00	12:12	15:00
Muzika		0:18	
Laidos vaikams		1:48	
Pramoginės laidos, žaidimai, loterijos	28:00		6:00
Iš viso įsipareigojimai pagal licenciją	126	126	126

Šaltinis: TV3, LNK ir BTV licencijų sąlygos⁹³

LRT įstatymas nustato bendrus reikalavimus LRT transliuojamoms programoms. Iš esmės jie yra panašūs į Visuomenės informavimo įstatyme išdėstytus reikalavimus.⁹⁴ Tačiau LRT įstatymas taip pat nustato specifinius reikalavimus visuomeninio transliuotojo programoms, kuriais siekiama užtikrinti “žanrų ir temų įvairovę”, ir įpareigoja LRT savo laidas skirti “įvairiems visuomenės sluoksniams, įvairaus amžiaus, įvairių tautybių ir įvairių įsitikinimų žmonėms”. Pagal LRT įstatymą “programose neleidžiama įsivyrėti vienašališkoms politinėms pažiūroms”, o LRT informacinėse laidoose, komentaruose pateikiama informacija “turi būti pagrįsta, atspindėti įvairias

⁹³ LRTK, Licencija Nr. T064st, išduota 2005 m. balandžio 13 d., LRTK sprendimas Nr. 50 (TV3); Licencija Nr. T191t, išduota 2005 m. kovo 30 d. LRTK sprendimas Nr. 45 (BTV); Licencija Nr. T027st, išduota 2005 m. gegužės 18 d., LRTK sprendimas Nr. 59 (LNK).

⁹⁴ LRT įstatymas, 3 straipsnis.

politines pažiūras”. Įstatymas taip pat nurodo, kad žurnalistų ir komentatorių nuomonės turi būti aiškiai pažymėtos, o faktinės žinios – autorizuotos, patikrintos ir išsamios.

Visuomeninį transliuotoją įstatymas įpareigoja suteikti primenybę nacionalinei kultūrai, taip pat informacinėms, pasaulio kultūros, publicistikos, analizės, pažintinėms, šviečiamosioms, meno laidoms.⁹⁵

Visuomeninis transliuotojas neturi jokių išipareigojimų dėl įvairių žanrų minimalios transliacijos trukmės. Pagal įstatymą LRTT yra įpareigota priimti sprendimus dėl LTV programų turinio ir stebėti, kaip jie įgyvendinami. Tačiau jokių duomenų dėl LRT programų stebėjimo iki šiol nebuvo skelbta. LRTT yra taip pat atsakinga už visuomeninio transliuotojo programų valstybinės strategijos formavimą.⁹⁶ Žurnalistų etikos inspektorius ir Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija turi tokias pat galias ir visuomeninio transliuotojo ir komercinių transliuotojų atžvilgiu.

Būtina pažymėti, kad egzistuojanti praktika rodo, kad pagrindinius sprendimus dėl programų priima ne LRTT, bet visuomeninio transliuotojo administracija. Pavyzdžiui, 2007 metų kovo mėnesį LRTT nepritarė muzikinei programai “Lietuvos dainų dešimtukas”, tačiau ši programa LRT generalinio direktoriaus Kęstučio Petrausko įsakymu vis tiek buvo transliuojama.⁹⁷ Vėliau dėl šio konflikto LRTT surengė nepasitikėjimo K.Petrauskiu balsavimą, kuris baigėsi nesėkmingai. Nepasitikėjimo balsavimu buvo siekiama pašalinti K.Petrauskį iš užimamų pareigų, tačiau viskas baigėsi tuo, kad K.Petrauskiui buvo skirtas išpėjimas, o muzikinė laida transliuojama toliau. Protestuodama prieš tokią situaciją iš LRTT atsistatydino prezidento paskirta LRTT narė Diana Vilytė.⁹⁸ Nėra žinoma, kodėl K.Petrauskis taip gynė minėtą laidą. Svarbiausias jo viešai pasakytas argumentas buvo tas, kad laida yra populiari.

5.4 Kvotos

Lietuvos įstatymai, reguliuojantys transliuotojų veiklą, nenumato jokių specialių kvotų skirtingoms kalbinėms grupėms ar mažumoms. Taip pat nenumatomos kvotos specialioms laidoms komercinių transliuotojų programose. 2000 metais į Lietuvos įstatymus buvo įtraukti specifiniai reikalavimai programoms, susiję su Televizijos be sienų (TVWF) direktyva. Pagal juos nustatytos kvotos Europos ir nepriklausomų kūrėjų darbams. Tačiau įstatyme nurodyta, kad šie reikalavimai turi būti įgyvendinami „kai tai įmanoma“, ir transliuotojai naudojami galimybe laisvai interpretuoti šią įstatymo

⁹⁵ LRT įstatymas, 4 straipsnis.

⁹⁶ LRT įstatymas, 10 straipsnis.

⁹⁷ BNS, 2007 m. kovo 13 d.

⁹⁸ BNS, 2007 m. kovo 27 d.

nuostata.⁹⁹ Tokie pat reikalavimai taikomi ir LRT. Pastarųjų metų patirtis liudija, kad du didžiausi šalies komerciniai transliuotojai nesilaiko reikalavimų, susijusių su Europos kūrėjų darbų transliavimu. LTV programoje Europos kūrėjų darbų per pastaruosius trejus metus taip pat drastiškai sumažėjo.

18. Lentelė. Europos kūrėjų darbai Lietuvos transliuotojų programose 2004–2006 metais (dalis visoje programoje)

Kanalas	Europos kūrėjų darbai (procentais)		
	2004	2005	2006
LTV	81.8	71.2	58.9
TV3	47	48.7	36
LNK	33	41	42
BTV	52	53	51

Šaltinis: LRTK¹⁰⁰

19. Lentelė. Nepriklausomų kūrėjų darbai Lietuvos transliuotojų programose 2004–2006 metais (dalis visoje programoje)

Kanalas	Nepriklausomų kūrėjų darbai (procentais)		
	2004	2005	2006
LTV	63.2	43.7	26.6
TV3	20	19	21
LNK	15	9	7
BTV	38	31	38

Šaltinis: LRTK¹⁰¹

LRTK šios tendencijos yra žinomos, tačiau, pasak jos vadovo, ši institucija neturi svirtų priversti transliuotojus padidinti Europos ir nepriklausomų kūrėjų darbų laidų kiekį savo programose. Lietuvos administracinių teisės pažeidimų kodeksas numato

⁹⁹ Visuomenės informavimo įstatymas, 38 straipsnis.

¹⁰⁰ LRTK, veiklos ataskaita 2005; LRTK, veiklos ataskaita 2006.

¹⁰¹ Ten pat.

finansines sankcijas, kurios siekia nuo 500 Lt. iki 7000 Lt,¹⁰² už Europos kūrėjo laidų kvotų nepaisymą, tačiau vienas transliuotojas nebuvo nubaustas už minėtų reikalavimų dėl kvotų nesilaikymą.

5.5 Įpareigojimai visuomeniniam transliuotojui

LRT įstatyme nėra nustatyta konkrečių kvotų laidoms LRT programoje, tačiau LTV keliami tam tikri reikalavimai. Įstatymas įpareigoja LTV skirti Lietuvos tradicinėms ir valstybės pripažintoms religinėms bendruomenėms laiką transliuoti religines apeigas dvišaliuose susitarimuose nustatytais sąlygomis ir tvarka.¹⁰³ Įstatymo pataisos, įsigaliojusios 2005 metų gruodžio 31 dieną, taip pat įpareigojo LTV transliuoti programas nacionalinėms mažumoms ir žmonėms, turintiems regos ir klausos negalia.

LTV iš esmės įgyvendina įstatymo reikalavimus ir transliuoja penkias laidas nacionalinėms mažumoms. Tarp jų yra laidos „Vilniaus albumas“ lenkų kalba, „Rusų gatvė“ rusų kalba ir „Trembita“ ukrainiečių kalba.¹⁰⁴ LTV taip pat transliuoja laidą „Menora“ apie Lietuvos žydų bendruomenę ir laidą „Labas“ (Hello), kurioje kalbama apie kitų tautų kultūrą, tradicijas ir religiją. LTV anksčiau taip pat rengė 10 minučių trukmės kasdieninę žinių laidą rusų kalba, tačiau įgyvendindama LTV administracijos rekomendaciją LRTT nusprendė atsisakyti šios laidos nuo 2007 metų rudens.¹⁰⁵ Toks sprendimas buvo grindžiamas tuo, kad, transliuodama žinias vien rusų kalba, LTV diskriminuoja kitas nacionalines mažumas.¹⁰⁶

Lietuva iš esmės yra etniškai homogeniška valstybė. 2007 metais lietuviai sudarė 84,6 proc. visų šalies gyventojų, nė viena nacionalinė mažuma nebuvo didesnė nei 10 procentų. Didžiausia nacionalinė mažuma Lietuvoje yra lenkai, sudarantys 6.3 procento visų šalies gyventojų, po to – rusai (5.1 proc.) ir baltarusiai (1.1 proc.) Kitos mažumos sudaro mažiau nei 1 proc. visų gyventojų.¹⁰⁷

LTV taip pat transliuoja tris savaitines laidas religinėms bendruomenėms: „Šventadienio mintys“ katalikams, „Kelias“ evangelikams ir „Krikščionio žodis“ krikščionių stačiatikių bendruomenei. LTV taip pat transliuoja mišias per svarbiausias katalikų bažnyčios šventes. Romos katalikai yra didžiausia religinė bendruomenė Lietuvoje. Pagal 2001 metų surašymą iš 3,4 mln. gyventojų 2,7 mln. buvo katalikų. Nė viena kita religinė bendruomenė nėra didesnė nei vienas procentas visų gyventojų.

¹⁰² Lietuvos administracinių teisės pažeidimų kodeksas, 214 (21) straipsnis.

¹⁰³ LRT įstatymas, 5 (7) straipsnis.

¹⁰⁴ „Trembita“ yra tradicinis Ukrainos muzikos instrumentas, panašus į gitarą.

¹⁰⁵ Šaltinis: BNS, 2007 m. liepos 4 d..

¹⁰⁶ Šarūnas Kalinauskas, LTV direktorius, Baltic News Service, 2007 m. liepos 4 d.

¹⁰⁷ Lietuvos Statistikos departamentas.

Antra pagal dydį religinė bendruomenė yra stačiatikiai (141 tūkst.), po jos seka evengelikai (liuteronai ir reformatai) – maždaug 26 tūkst.

2006 metais laidos nacionalinėms mažumoms sudarė 1 proc. LTV pirmojoje programoje ir 2 procentus LTV2 programoje. Religinėms programoms buvo skirta 0,8 proc. LTV1 ir 1 proc. LTV2 transliacijų laiko.¹⁰⁸

20. Lentelė. Programos ne lietuvių kalba

Televizijos programos	Transliuota (valandos)		
	2004	2005	2006
Rusų kalba	60	60	65
Lenkų kalba	10	10	13
Kitomis kalbomis	21	28	30
Lietuvių kalba	3,886	4,936	5,217

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas¹⁰⁹

5.6 Įpareigojimai komerciniams transliuotojams

Įstatymuose nėra numatyta specialių įpareigojimų komerciniams transliuotojams. Stichinių nelaimių, didelių avarijų ar epidemijų, karo ar nepaprastosios padėties atveju transliuotojai privalo nemokamai ir operatyviai skelbti oficialius valstybės pranešimus.¹¹⁰ Iš komercinių transliuotojų reikalaujama tik vykdyti jiems išduotose licencijose numatytas sąlygas (*Žr. 5.3*)

6. IŠVADOS

Nuo 1991 metų Lietuvoje sustiprėjo komercinių transliuotojų sektorius. Pastaraisiais metais komercinių transliuotojų pajamos nuolat augo, tačiau alkoholio reklamos apribojimai gali turėti neigiamos įtakos transliuotojų “piniginėms” artimiausioje ateityje.

¹⁰⁸ LRTT, veiklos ataskaita 2006. p. 11.

¹⁰⁹ “Kultūra, spauda ir sportas 2005”, Kultūra, spauda ir sportas” 2006

¹¹⁰ Visuomenės informavimo įstatymas, 21 straipsnis.

Kita vertus, finansinis pajėgumas ne visada garantuoja kokybišką ir įvairiapusę programą. Pastaraisiais metais programų turinys nuolat prastėjo, informacines programas keitė pramoginės laidos ir filmai.

Transliuotojų priežiūra iš esmės išliko skaidri, tačiau priežiūros funkcijos yra pernelyg išskaidytos tarp skirtingų institucijų. Kartais tai neigiamai veikia viso sektoriaus stebėsenos bei reguliavimo procesus. Prižiūrinčios institucijos dažnai pačios sutinka su kompromisais. be to, finansinės sankcijos už įstatymų, reguliuojančių transliuotojų veiklą, pažeidimus yra per mažos ir negali būti laikomos efektyviu instrumentu transliuotojų rinkai reguliuoti.

Įstatymų nereguliuojamos žiniasklaidos koncentracijos, taip pat ir horizontaliosios koncentracijos, neigiama įtaka turiniui kartais jau pastebima, ir ši problema ateityje gali tapti labai aktuali.

Visuomeninis transliuotojas turėtų užpildyti kokybiško turinio spragą, kurią palieka komerciniai transliuotojai, tačiau iš tiesų taip nėra. Nesukurta aiški ir skaidri LRT finansavimo sistema, todėl LRT išlieka priklausoma nuo valdančiųjų politikų geranoriškumo. Kita vertus, gaunamas lėšas LRT vartoja ne visada tinkamai.

Seimo sprendimas atsisakyti įvesti abonentinį mokestį bei Konstitucinio Teismo išaiškinimas, nedraudžiantis reklamos visuomeninio transliuotojo eteryje, lėmė pastebimą reklamos augimą LTV programose, kurių turinys laikytinas vis labiau pramoginiu.

Artėjant skaitmenizavimo erai, Lietuvos transliuotojų prioritetais turėtų būti priežiūros institucijų veiklos sustiprinimas, siekiant didesnio jų veiklos efektyvumo, ir visuomeninio transliuotojo reforma.

PRIEDAS NR. 1. PRANEŠIME NAUDOTI ĮSTATYMAI

“Valstybės žinios” yra oficialus leidinys, kuriame skelbiami įstatymai ir kiti teisės aktai.

Alkoholio kontrolės įstatymas, “Valstybės žinios”, 77-3041, 2007 m. liepa.

Konkurencijos įstatymas, “Valstybės žinios”, 63-2244, 2004 m. balandis.

Lietuvos radijo ir televizijos įstatymas, “Valstybės žinios”, 153-5639, 2005 (LRT įstatymas).

Visuomenės informavimo įstatymas, “Valstybės žinios”, 82-3254, 2007 (Visuomenės informavimo įstatymas)

PRIEDAS NR. 2. BIBLIOGRAFIJA

Lietuvių kalba

LRTK, “Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2006-ųjų metų ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui” (Annual Report 2006).

LRTK, “Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2005-ųjų metų ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui” (Annual Report 2005).

Anglų kalba

National Audit Office of Lithuania, “Financing and use of funds in Lithuanian Television and Radio”, 19 July 2006.

TNS-Gallup, “Annual report of media surveys 2005”, Vilnius, 2006.

TNS-Gallup, “Annual report of media surveys 2006”, Vilnius, 2007.

Transparency International, “Towards transparent media”, Vilnius, 2007.

Vilmorus, “Survey of Lithuania’s public institutions 1994–2004, and 2005–2006”, Vilnius.